

UG Ravnopravnost

Zrenjanin

Učitelj neznalica i njegovi komiteti

Beograd

IZVEŠTAJ O ZADRUGAMA I ZADRUGARSTVU

UVOD

Ujedinjene nacije su 2012. godinu proglasile za Međunarodnu godinu zadruga. Generalna skupština UN Rezolucijom UN 64/136 o zadrugarstvu imala je nameru da podstakne sve države članice, kao i sve druge relevantne zainteresovane strane, da iskoriste Međunarodnu godinu zadruga za promociju zadruga i podizanje svesti o njihovom doprinosu društvenom i ekonomskom razvoju, naglašavajući da zadruge, u svojim različitim oblicima, promovišu najviše moguće učešće u ekonomskom i društvenom razvoju svih ljudi a posebno žena, omladine, starijih lica, osoba sa invaliditetom, ruralnih zajednica i drugih.

Preporuke koje su sadržane u izveštaju Generalnog sekretara podstiču akciju za promovisanje razvoja zadruga kao poslovnih i društvenih preduzeća koja bi mogla doprineti održivom razvoju, iskorenjivanju siromaštva i oživljavanju različitih ekonomskih sektora u urbanim i ruralnim područjima, kao i pružanju podrške za formiranje zadruga u novim oblastima.

Rezolucijom UN 64/136 o zadrugarstvu podstiču se vlade da razmatraju pravne i administrativne odredbe koje regulišu aktivnost zadruga u cilju povećanja rasta i održivosti zadruga (u društveno-ekonomskom okruženju koje se ubrzano menja), kroz pružanje jednakih uslova za zadruge u odnosu na druga poslovna i društvena preduzeća, uključujući i poraske olakšice i pristup finansijskim uslugama i tržištima, i to:

1. Korišćenjem i potpunim razvojem potencijala i doprinosa zadruga za postizanje ciljeva društvenog razvoja, naročito iskorenjivanja siromaštva, generisanju punog i produktivnog zapošljavanja i unapređenju društvene inteligencije;
2. Podsticanjem i olakšavanjem osnivanja i razvoja zadruga, uključujući i preduzimanje mera usmerenih ka otvaranju mogućnosti da ljudi koji žive u siromaštvu ili pripadaju ugroženim grupama u potpunosti učestvuju kroz zadružni pokret, na dobrovoljnoj osnovi, u rešavanju svojih potreba za socijalnim uslugama;
3. Preduzimanjem odgovarajućih mera u cilju stvaranja podrške i omogućavanja okruženja za razvoj zadruga, razvijanjem efektivnog partnerstva između vlada i zadruga kroz zajedničke konsultativne savete ili savetodavna tela i promovisanje i sprovođenje boljeg zakonodavstva, istraživanja, razmene dobrih iskustava, obuke,

tehničke pomoći i izgradnje kapaciteta zadruga, posebno u oblastima upravljanja, revizije i marketinških veština;

4. Podizanjem svesti javnosti o doprinosu zadruga u zapošljavanju i socio-ekonomskom razvoju, promovisanje sveobuhvatnih istraživanja i sakupljanje statističkih podataka o aktivnostima, zapošljavanju i ukupnom društveno-ekonomskom razvoju zadruga na nacionalnom i međunarodnom nivou kao i promocija jasne formulacije nacionalne politike putem usklađivanja statističkih metodologija.

U ostvarivanju planiranih ciljeva pozvane su vlade svih zemalja članica da u saradnji sa zadružnim pokretom, razvijaju programe usmerene na poboljšanje izgradnje kapaciteta zadruga, uključujući i jačanje organizacionih, upravljačkih i finansijskih veština njihovih članova, da promovišu rast poljoprivrednih zadruga kroz jednostavan pristup dostupnim finansiranjima, usvajanje održivih tehnika proizvodnje, investicija u ruralne infrastrukture i navodnjavanje, ojačane mehanizme marketinga i mehanizme podrške za učešće žena u ekonomskim aktivnostima, da promovišu razvoj finansijskih zadruga da bi dostigle cilj inkluzivnog finansiranja, obezbeđivanjem lakšeg pristupa finansijskim uslugama pruživim za sve, da stvore podsticajno okruženje za razvoj zadruga pružajući pomoć za razvoj ljudskih resursa, tehničke savete i obuke, da promovišu razmenu iskustava i najbolje prakse kroz konferencije, radionice i seminare na nacionalnom i regionalnom nivou i da nastave da obeležavaju Međunarodni dan zadruga na godišnjem nivou, svake prve subote u julu, kako je to proglasila Generalna skupština u svojoj rezoluciji 47/90.

Zadugarstvo tako može postati glavni faktor ekonomskog i društvenog razvoja i dati svoj doprinos iskorenjivanju siromaštva.

ZADRUGE U SVETU

Danas u svetu ima preko 800 miliona zadrugara organizovanih u preko 750.000 zadruga.

U Evropskoj uniji 246.000 registrovanih zadruga zapošljava 4,8 miliona ljudi i ima 144 miliona članova zadruga, što znači da je svaki treći građanin EU član neke zadruge. U SAD svaki četvrti građanin je član neke zadruge, najveća energetska preduzeća su zadruge. U Velikoj Britaniji najveće turističke agencije su zadruge. U Norveškoj oko 4.000 registrovanih zadruga ima oko 2 miliona članova. U Francuskoj 21.000 registrovanih zadruga zapošljava 700.000 ljudi a Credit Agricole (CASA) je jedna od najvećih finansijskih organizacija – zadruge, u Danskoj potrošačka zadruge ostvaruje 37 % prometa roba široke potrošnje, u Belgiji oko 20% apoteka su organizovane kao zadruge. Brazilske zadruge u oblasti poljoprivrede ostvaruju izvoz vredan preko milijardu dolara godišnje, a u Singapuru zadruge imaju 55% tržišta u odnosu na sve trgovačke lance.

Prema izveštaju Međunarodne organizacije rada, u svetu su zadruge bile najmanje pogođene efektima svetske ekonomske krize tokom 2009. godine.

EVROPSKI PARLAMENT SNAŽNO PODRŽAVA ZADRUGE

1. Ističe da zadruge, zajedno sa drugim privrednim subjektima, igraju važnu ulogu u ekonomiji Evrope, posebno u vreme krize;
2. Primećuje da u Evropskoj uniji, zadruge postaju sve važnije i da imaju oko 160 000 zadruga- zadružnih preduzeća u vlasništvu 123 miliona članova, obezbeđuju posao za 5,4

miliona ljudi - uključujući i oko 50 000 zadružnih preduzeća u industriji i uslugama koje obezbeđuju posao za 1,4 miliona ljudi - zadruge doprinose, u proseku, oko 5% BDP-a svake države članice. U poslednjih nekoliko godina, nekoliko stotina industrijskih preduzeća i uslužnih zadruga osnovane su kao rezultat restrukturiranja preduzeća u krizi ili bez naslednika, čime se štedi i ponovo pokreće razvoj lokalnih ekonomskih aktivnosti i poslova. Napominje da su industrijska i usluga kooperativne grupe imali ključnu uticaj na regionalni razvoj u nekim od najrazvijenijih regiona u EU. Navodi da su "socijalne zadruge" specijalizovane za rad, obezbedile posao za više od 30 000 ljudi sa invaliditetom i ugroženih lica u industrijskim i uslužnim sektorima. Ističe se da su zadruge postale model za samozaposlenje slobodnih profesija, a da je ovaj model značajno porastao u novim sektorima, kao što su socijalna i zdravstvene usluge, poslovne podrške i usluge od opšteg interesa uz prethodno pribavljenu saglasnost od strane javnog sektora (npr. nadležnih za javne usluge i upravljanje prirodnim prostorima, obrazovanje i kultura, proizvodnja energije iz obnovljivih izvora); Primećuje se da zadruge stoga imaju veoma važnu ulogu u EU u ekonomskom, socijalnom, održivom razvoju, zapošljavanju, kao i da predstavljaju odskočnu dasku za socijalne inovacije i pomažu realizaciji cilja održivog ekonomskog i socijalnog razvoja regionalnih i lokalnih zajednica;

3. Potvrđuje da je zadruga poslovni model koji doprinosi stvarnom ekonomskom pluralizmu i vitalni je deo "socijalne tržišne privrede" i u potpunosti je u skladu sa vrednostima Ugovora o EU i ciljevima strategije Evropa 2020;

4. Ističe da su se mnoge zadruge pokazale otpornijim u vreme krize od mnogih konvencionalnih preduzeća, kako u pogledu stope zaposlenosti i poslovnih rezultata; primećuje da su, uprkos krizi, zadruge stvorene za nove i inovativne sektore pokazale dosta otpornosti, posebno u zadružnim bankama, privrednim i uslužnim zadrugama. **Zadružni model je dokazan da je u stanju da odgovori na nove potrebe i da stimuliše otvaranje novih radnih mesta bolje od ostalih modela zahvaljujući velikoj sposobnosti zadruga da se prilagodi promenama**, ističe, štaviše, stratešku ulogu zadruga koje su formirane od strane malih i srednjih preduzeća koje mogu da obezbede kolektivna rešenja za zajedničke probleme i omoguće ekonomiju obima koje treba razviti; a osim toga, sve veći značaj "zajednice zadruga" koje omogućavaju - posebno u udaljenim i ugroženim područjima - direktno učešće građana u cilju da zadovolji različite potrebe, kao što su zdravstvene i socijalne službe, školske usluge, komercijalne usluge, komunikacije, itd;

5. Smatra da zadruge mogu efikasno promovisati preduzetništvo na mikro-ekonomskom nivou, u vreme recesije, jer omogućavaju vlasnicima malih preduzeća - često grupe građana - da se na poslovnim dužnostima, podržava, u tom smislu, razvoj zadrugarstva u socijalnom sektoru i da obezbedi veće učešće u društvu za ugrožene grupe;

6. Tvrdi da, zahvaljujući svojoj prirodi, zadružni model značajno doprinosi realizaciji prioriteta za 2020 utvrđenim u dokumentima za obnovljive izvore energije (Direktiva 2009/28/EC) i na prelazu iz fosilno/nuklearne energije ka obnovljivim izvorima energije, smatra da zadruge u oblasti obnovljivih izvora energije omogućavaju građanima da postanu zadrugari lokalnih projekata, smatra da učešće građana u proizvodnji energije povećava njihovu svest o potrebi za održivu i efikasnu potrošnju energije i njihovu kontrolu nad cenama energije;

7. **Izražava stav da je ova veća elastičnost u velikoj meri zbog zadružnog modela uprave, koja se zasniva na zajedničkim vlasništvom, demokratskoj kontroli i ekonomskom učešću i upravljanja od strane članica zainteresovanih strana i pripadnosti zajednici, naglašava otpornost zadruga zbog karakterističnog načina**

akumulacije kapitala i manje zavisnosti od razvoja finansijskih tržišta, pokazujući uravnotežen socijalni i ekonomski cilj;

8. Zadruga su u stanju da ispune postojeće i nove potrebe efektivno i efikasno, u oblastima kao što su upravljanje kulturnim resursima i kreativnostima, održivost životne sredine koji se odnose na način života, ističe da zadruga gaji posebne vrednosti, kao što je zaštita zakonitosti - Jedan primer za to je Italija, gde je zadrugama povereno upravljanje imovinom oduzetom od mafije;

9. Smatra da zadruga treba da budu potpuno uključene u ciljeve kojima teže industrijske politike EU i merama koje su preduzete od strane EU, s obzirom na njihov suštinski doprinos industrijskom restrukturiranju;

10. Napomene i da, kroz saradnju, zadruga mogu da iskoriste ekonomije obima i razmenjuju iskustva i najbolje prakse, kao i prenos finansijskih i ljudskih resursa, kada je neophodno, tvrdi da ova inherentna fleksibilnost omogućava zadrugama da se održi čak i u većini teškoća;

11. Brojni primeri dobre zadružne prakse mogu naći u različitim državama članicama, kroz izuzetne rezultate ostvarene saradnje u pogledu rasta zaposlenosti, stope preživljavanja i pokretanja biznisa, kao što je jedan sistem ("pago único") u Španiji i Marcora Law u Italiji - koji pomaže finansiranje osnivanja novih zadruga i rešavanje nezaposlenosti kroz poslovne zadruga, ukazuje, osim toga, da grupa pojedinačnih zadruga koje dobrovoljno formiraju velike poslovne grupe mogu pokrivati sektore kao što su industrija, poljoprivreda, distribuciju, finansije, istraživanje i razvoj i visokog nivoa obrazovanja i da zadružna društva mogu biti efikasan model za dobro upravljanje profesionalnim ili polu-profesionalnim sportskim organizacijama;

12. Navodi da je u mnogim zemljama članicama raznovrsna zakonska i konceptualna regulativa i predlaže da se sprovede revizija postojećih zakona kako bi se pronašli zajednički stavovi i uskladili ključni elementi u cilju otklanjanja prepreka za razvoj zadrugarstva;

13. Zauzima stav da izgrađeni kapacitet otpornosti treba ojačati usmeravajući pažnju prema zadrugama u svim relevantnim politikama EU koje će za cilj imati održiv i inkluzivan rast koji poštuje evropski socijalni model; u Akcionom planu za preduzetništvo, neophodno je osigurati jednakost između zadruga i drugih oblika preduzeća, uz očuvanje ciljeva zadruga i metoda rada, kao i njihovog socijalnog karaktera;

14. Podseća na potrebu Evropske unije da prizna i tretira jednako, kroz zakonodavstvo, različite oblike preduzetništva, kako bi se osiguralo da se princip slobode preduzetništva poštuje, bez obzira na status preduzeća;

15. Poziva države članice da fokusiraju odgovarajuću pažnju na restrukturiranje industrijskih i uslužnih preduzeća koja su u krizi, ili bez naslednika, u zadruga;

16. Poziva države članice da obezbedi mere u oblasti socijalne poslovne inicijative i koordinira otklanjanje administrativnih barijera između dve inicijative;

17. Poziva države članice, u skladu sa preporukom MOR 193/2002, da preispitaju svoje zakonodavstvo koje se primenjuje u zadrugama uopšte i, posebno, na određenim zadružnim tipovima poput proizvodnih zadruga, socijalnih zadruga, zadruga zanatlija i zadružnih banaka, sa ciljem da se usvoji sveobuhvatna politika za podršku zadružnom poslovnom modelu i stvori regulatorni ambijent pogodan za priznavanje uloge zadruga i njihovih organizacija, upravljanje i razvoj zadrugarstva, posebno u

oblastima i sektorima u kojima je ovaj model pokazao da ima socijalnu, ekonomsku i ekološku dodatu vrednost, poziva države članice, delujući u saradnji sa socijalnim partnerima i drugim akterima na regionalnom i lokalnom nivou da identifikuju strateške sektore pogodne za zadružne projekate; naglašava da to uključuje uvođenje odgovarajućih finansijskih instrumenata i priznavanje uloge zadruga u nacionalnom socijalnom dijalogu, **pored uloge zadružnih kreditnih banaka, kojima su uvek poklanjala velika važnost održivog i socijalno odgovornog finansiranja na lokalnom nivou; poziva da ove preporuke treba imati u kontekstu razmatranja Pravilnika o statutu evropske zadruge društva (SCE);**

18. Naglašava značaj izrade regulatornih mera, **u okviru snažnog pravnog okvira u skladu sa međunarodnim standardima, kako bi se izbegle različite nacionalne interpretacije** i svaki rizik od konkurentskih prednosti ili nedostataka u razvoju na regionalnom, nacionalnom ili makro-regionalnom nivou;

19. Naglašava važnost uključivanja zadruga u sve buduće inicijative i poduhvate od strane Unije koje se odnose na zadruge;

20. Smatra da bi Transfer posla na zaposlene kroz stvaranje zadruga i drugih oblika svojine zaposlenih, bio najbolji način da se obezbedi kontinuitet preduzeća i ističe da ovu vrstu prenosa preduzeća zaposlenima treba podržati od strane određene EU budžetske linije uz učešće Evropske investicione banke (EIB) i socijalnih partnera, kao i sa drugim zainteresovanim stranama za zadružni pokret u cilju promovisanja razvoja zadrugarstva i poslovanja po zadružnim principima;

21. Ističe da radnički bunt sve više postaje uobičajena praksa u državama članicama, kao odgovor na ekonomske krize i poziva države članice da identifikuju finansijske instrumente za njihovo otklanjanje;

22. **Naglašava aktivnu ulogu zadruga u restrukturiranju malih i srednjih preduzeća, posebno kroz solidarnu integraciju radnika koji su u nepovoljnom položaju i koji su u kritičnom stanju zaposlenosti, jačajući tako kapacitete koji mogu da zadovolje socijalnu tražnju;**

23. Bolje znanje o zadrugama treba da bude promovisano i finansijski podržano. Naglašava se da je zadruga oblik preduzeća kome će biti dodeljeno stalno mesto u relevantnim programima univerziteta i škola i da će stalna obuka i podizanje svesti svih aktera koji su uključeni u kreiranje i prenos vlasništva preduzeća u velikoj meri doprineti promovisanju ove prakse;

24. Poziva države članice da razviju okvir koji će olakšati poslovne transfere zaposlenima, uključujući i finansijske mehanizme dizajnirane da pomognu zaposlenima da investiraju u preduzeća u krizi ili bez naslednika, uključujući i pravo preče kupovine za zaposlene, **kako bi se stvorili najbolji uslovi za preuzimanje preduzeća i sprečilo njihovo zatvaranje;**

25. **Veruje se takođe da bi države članice trebale da usvoje politiku koja će olakšati zaposlenima da učestvuju u kapitalu i rezultatima svojih preduzeća, kroz konkretne fiskalne mehanizme u drugim oblicima industrijskih i uslužnih preduzeća, uz neophodnu pravnu zaštitu i odgovarajući odnos učešća u upravljanju, nadzoru, donošenju odluka i odgovornosti preduzeća; podseća da takve aktivnosti povećavaju konkurentnost odgovarajućeg sektora u celini;**

31. Naglašava pozitivne aspekte mehanizama koji su tipični za zadružni model poput nedeljivosti rezerve, odnosno rezerve koja ne može da se deli među članovima čak i u slučaju likvidacije već mora da se koristi za razvoj zadrugarstva;

32. **Poziva države članice da unaprede politiku i mere za očuvanje postojećih radnih mesta u zadrugama i da stvori nove start - up uslove za podršku zadružnm obliku preduzeća kroz podizanje svesti i obuku;**

33. **Predlaže usvajanje Rezolucije Evropskog parlamenta o doprinosu zadruga u prevazilaženju krize.**

ZADRUGE U SRBIJI

Zadruge u Srbiji imaju dvovekovnu tradiciju i jedan su od prvih oblika organizovanog privređivanja. U teoriji zadružnog pokreta može se izdvojiti više tipova zadružnog organizovanja, međutim, **tri osnovna pravca su uticala na zadružno organizovanje na našim prostorima i to:**

* **Ročdelski model**-nastao u Engleskoj posle štrajka tkača-1843. godine, koji je podrazumevao slobodno stupanje i istupanje iz zadruge, ravnopravnost svih zadrugara bez obzira na broj upisanih udela-po principu „jedan čovek-jedan glas“, podelu dobiti prema obimu kupovine, plaćanje u gotovom, političku neutralnost, ograničen interes na udeonički kapital;

* **Rajfajzenov model**, nastao u Nemačkoj 1848. godine u vreme velike zimske gladi da bi se siromašni slojevi stanovništva snabdeli osnovnim namirnicama. Već 1854. godine, osnovana je prva kreditna zadruga-samopomoć zadrugara na ograničenoj teritoriji, stupanje u zadrugu bez udela, solidarnu i neograničenu odgovornost, unošenje viška dobiti u nedeljiv zadružni rezervni fond, poslovanje isključivo sa zadrugarima i besplatno vršenje funkcije;

* **Šulce-Deličev model** zadružnog organizovanja koji je nastao takođe u Nemačkoj-1849. godine, kada je poslanik pruskog parlamenta osnovao bolesničku i posmrtnu blagajnu, obučarske i stolarske zadruge za zajedničku nabavku, a 1850. godine i kreditnu zadrugu. Ovaj način organizovanja podrazumevao je veliki broj zadrugara, potpuno isključivanje državne pomoći, stvaranje rezervnog fonda koji se može deliti, privlačenje kapitala kroz nagrađivanje, solidarnu i ograničenu odgovornost i poslovnu specijalizaciju.

Prva zadruga u Srbiji po zvaničnim podacima osnovana je 1894. godine u selu Vranovo kod Smedereva, kao poljoprivredno-kreditna unija. Osnivanje ove zadruge usledilo je odmah nakon osnivanja prvih zadruga u evropskim zemljama, kao rezultat rastuće potrebe siromašnih seljaka da se brane od zelenaša i trgovačkih špekulanata. Naredne godine osnovano je Udruženje srpskih poljoprivrednih zadruga koje je zajedno sa drugim nacionalnim udruženjima učestvovalo je u osnivanju **Međunarodnog zadružnog saveza** – ICA u Londonu, 1895. godine. Tri godine kasnije usvojen je prvi zakon koji reguliše ovu oblast – Zakon o zanatskim i zemljoradničkim zadrugama. Do 1900. godine, osnovano je više od 650 zanatskih i zemljoradničkih zadruga. Tridesetih godina prošlog veka počinju da se osnivaju omladinske i studentske zadruge.

Postojeća zakonodavna regulativa nije podsticajno delovala na upravljačku transformaciju zadruga u Srbiji i na jačanje njenih tržišnih funkcija, što je neminovnost u savremenim uslovima.

Prema podacima Ministarstva finansija i privrede, u Srbiji su danas registrovane 2.124 zadruga a 123.000 građana Srbije su članovi neke od zadruga. Zadruga su organizovane u 16 zadružnih saveza.

Brojčano stanje i rezultati poslovanja zadružnog sektora u Srbiji pokazuju da su u obrnutoj proporciji sa njihovim stvarnim kapacitetom i mogućnostima. Zadružni sektor konstantno beleži negativna kretanja. Pad broja zadruga praćen je padom broja zadrugara i broja zaposlenih.

Birokratsko manipulisanje zadružnom imovinom moguće je zato što je ona faktički otuđena od zadrugara. Njena privatizacija u korist zadrugara morala bi se vršiti pretvaranjem u zajedničku svojinu samih zadrugara, kojom oni neposredno upravljaju i raspolazu, ali to bi značilo faktičko razvlašćivanje zadružne birokratije, čemu se ona odlučno suprotstavlja, dok se zakonom proklamovana demokratskost i jednako pravo upravljanja ne ostvaruju.

Iako je zadrugarstvo jedan od tri Ustavom RS zagantovana sektora privređivanja, zadružna imovina u Srbiji (izuzimajući članske udele zadrugara) nije u vlasništvu ni zadruga a ni zadrugara, jer se još uvek vodi kao tzv. društvena svojina – koja od 2006-te godine nije ni ustavna kategorija!

Sada važeći Zakon o zadrugama, koji se primenjuje kao republički zakon, donet je 1996. godine, kao savezni zakon, a menjan je i dopunjavan 1998. godine. Takođe je na snazi i republički Zakon o zadrugama koji je donet 1989. godine. Na osnovu navedenih zakona zadruga se osnivaju kao zemljoradničke, stambene, potrošačke, zanatske, zdravstvene, omladinske, studentske i učeničke, kao i druge vrste zadruga. Zadruga se po zakonu mogu osnivati i kao štedno-kreditne zadruga, ali se na osnivanje, poslovanje i način upravljanja štedno-kreditnih zadruga primenjuju odredbe zakona kojim se uređuju banke, **tako da štedno-kreditne zadruga u Srbiji ne postoje od 2005. godine.**

Odsustvo harmonizacije zakonodavne regulative u pojedinim oblastima dovelo je do apsurdna **način uređivanja štedno-kreditnih zadruga** koje su umesto kao zadruga tretirane kao finansijske organizacije i poslovale su po Zakonu o bankama. Osim toga, **u poreskoj politici se ne uvažavaju podsticajne mere za razvoj zadrugarstva, zadružna dobit se tretira i oporezuje kao dobit preduzeća ili čak kao profit korporacije, a u zemljišnim knjigama zadružna imovina se i dalje vodi kao društvena.**

U Srbiji je od 2005-te čak i zabranjeno osnivati štedno-kreditne, ali je zato dozvoljeno da nam najveće zadružne banke u svetu (Credit Agricole Bank kao najveći globalni zadružni sistem i prva na listi www.global300.coop) i Raiffeisen Banka – najstarija zadružna banka u Evropi i svetu, svakodnevno obračunavaju kamate koje su u njihovim matičnim zemljama nezamislive!

Donošenjem Zakona o bankama (Službeni glasnik RS br.107 od 02.12.2005.g.) tzv. druge finansijske organizacije kojima su pripadala sve štedno – kreditne zadruga u Srbiji, morale su da se **TRANSFORMIŠU U BANKU** ili da se **PRIPOJE NEKOJ VEĆ POSTOJEĆOJ BANCI**. Transformacija štedno-kreditnih zadruga po navedenom zakonu podrazumevala je povećanje osnivačkog kapitala **do iznosa minimalnog novčanog dela kapitala propisanog za poslovne banke od 10.000.000,00 EUR**. Pripajanje drugoj poslovnoj banci koja je već poslovala u skladu sa Zakonom o bankama podrazumevalo je **gubljenje pravnog subjektiviteta zaduge** i preuzimanje svih potraživanja, obaveza, imovine i kapitala od strane novog pravnog lica koje bi nastalo pripajanjem zadruga nekoj banci. Članom 142. navedenog zakona o bankama iz

2005. godine bilo je predviđeno da će Narodna banka Srbije oduzeti dozvolu za rad zadrugama koje svoje poslovanje ne usklade sa Zakonom o bankama u roku od godinu dana od njegovog stupanja na snagu.

Na taj način sve štedno-kreditne zadruge u Srbiji su zatvorene 2007. godine i od tada nijedna nije osnovana. Da nije likvidirana Železnička štedno kreditna zadruga „1891“ u Beogradu, proslavila bi ove godine 122 godine od osnivanja. Preživela je Prvi i Drugi svetski rat ali ne i srpske zakone. Likvidacione i stečajne postupke svih štedno-kreditnih zadruga sprovodi Agencija za osiguranje depozita Republike Srbije, a uskoro će Agencija za privatizaciju prodavati njihovu zadružnu imovinu, kao društvenu svojinu, po Zakonu o privatizaciju.

Prema podacima iz monografije rađene povodom 100 godina od osnivanja **Železnička štedno-kreditna zadruga u Beogradu „1891“** (sada u postupku likvidacije) bi mogla da bude prva zadruga koja je osnovana u Srbiji. Osnovana je 4.maja 1891. godine, kao **„Zadruga za međusobno pomaganje i štednju državnog železničkog osoblja“**, nepunih sedam godina posle puštanja u saobraćaj prve železničke pruge u Srbiji 1884 godine, a na inicijativu grupe železničara, kako bi se ličnim ulozima članova formirala finansijska sredstva i pomagalo železničarima u savladavanju materijalnih teškoća. Godine 1902.godine odlučeno je da promeni ime u **„Zadruga železničkog osoblja“**. Njeno uspešno poslovanje nije prekinuo Prvi a ni Drugi svetski rat. Za vreme Prvog svetskog rata dokumentacija Zadruge je bila preseljena u Solun. Čak i u ovim periodu postojala je veza između Zadruge i zadrugara, zadrugari su delimično i pojedinačno odgovarali svojim obavezama prema Zaduzi **u nastojanju da je očuvaju**. Godine 1918. godine ponovo je obrazovana kancelarija Zadruge u zgradi železničke stanice Beograd.

Krajem 1936. godine ličnim sredstvima zadrugara kupljen je plac od 806 m² i izgrađena je poslovna zgrada u centru Beograda (ul. Gavrića Principa broj 60). Dobrovoljnim prilozima zadrugara izgrađen je 1970. godine i Dom odmora članova zaduge sa 500 ležaja, restoranima, barom i brojnim sadržajima u Vrnjačkoj Banji. U sklopu ovog objekta je se nalazi i vila „GORICA“, jedna od najlepših građevina u Vrnjačkoj Banji.

U svojim najboljim godinama postojanja Železnička-štedno kreditna zadruga „1891“ imala je **preko 100.000 zadrugara** i zapošljavala je oko 100 radnika. Kroz članske uloge zadrugara finansirane su povoljne kratkoročne pozajmice zadrugarima, korišćenje odora i rekreacije, a za slučaj smrti člana Zadruge davala se bespovratno posmrtna pomoć. Nakon donošenja zakona o bankama 2005.godine Železnička-štedno kreditna zadruga „1891“ imala je mogućnost da uplatama stranih investitora izvrši dokapitalizaciju, ali to nije odobreno kod nadležnih u Narodnoj banci Srbije, na srpsko finansijsko tržište mogli su da dođu samo povlašćeni .

U vreme pokretanja likvidacije svih štedno-kreditnih zadruga bili su na snazi a primenjuju se i DANAS isti zakoni i to: **Zakon o zadrugama** (*„Službeni glasnik SRS“, br. 57/89, „Službeni glasnik RS“, br. 46/95, 101/2005*) i **Zakon o zadrugama** (*Službeni list SRJ“, br. 41/96, 12/98, „Službeni glasnik RS“, br. 101/2005, 34/2006*).

Oba navedena zakona dozvoljavaju mogućnost osnivanja štedno-kreditnih zadruga, međutim na osnivanje, organizaciju, poslovanje i način upravljanja štedno kreditnim zadrugama, primenjivani su propisi kojima su se uređivale banke i druge finansijske organizacije.

U delu Zakona o zadrugama koji se odnosi na imovinu zadruge čl. 49. navodi se:

Imovinu zadruge čine pravo svojine na pokretnim i nepokretnim stvarima, novčanim sredstvima i hartijama od vrednosti (zadružna svojina) i druga imovinska prava.

Zadružna svojina obrazuje se iz udela zadrugara koji su preneseni u svojину zadruga ili članarine zadrugara, sredstava ostvarenih radom i poslovanjem zadruga i sredstava koja je zadruga stekla na drugi način.

U obavljanju delatnosti, zadruga koristi zadružnu svojinu, a na osnovu drugih imovinskih prava može koristiti i sredstva u svojini zadrugara, kao i sredstva drugih domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica.

Zadruga raspolaze svojom inovinom na način određen zakonom, osnivačkim aktom, odnosno zadružnim pravilima.

Odmah iza navedenog člana 49. dodat je novi član **49 a** koji je u koliziji sa članom 49. i praktično ga ukida i poništava, a koji glasi:

Član 49a

Zadruga koja koristi imovinu koja je evidentirana kao društvena svojina, odnosno kao društveni kapital, ne može bez prethodne saglasnosti agencije nadležne za poslove privatizacije da donosi odluke o raspolaganju tom imovinom, a naročito odluke o: prodaji, poklonu, razmeni, korišćenju, poravnanju sa poveriocima, davanju zaloge, davanju hipoteke i davanju garancije, davanju u dugoročni zakup i ulaganju u druga pravna lica.

Odluke donete suprotno stavu 1. ovog člana ništave su.

Opet u koliziji sa članom 49 a., u prelaznim i zavšnim odredbama Zakona o zadrugama ("Sl. list SRJ", br. 41/96 i 12/98 i "Sl. glasnik RS", br. 101/2005 - dr. zakon i 34/2006), nalaze se važne odredbe koje štite zadružnu imovinu.

Navode se u celosti, i to:

Član 95.

*Imovina koja je bila u vlasništvu zadruga i zadružnih saveza, odnosno saveza zadruga, **posle 1. jula 1953. godine**, a koja je organizacionim odnosno statusnim promenama ili na drugi način preneti bez naknade drugim korisnicima koji nisu zadruga ili zadružni savezi, biće vraćena zadruzi iste vrste čija je imovina bila, odnosno zadružnom savezu, koji vrši funkciju zadružnih saveza čija je imovina bila, a ako nje nema onda zadruzi iste vrste koja posluje na području na kome je poslovala zadruga koja je bila vlasnik imovine čiji se povraćaj traži, odnosno zadružnom savezu koji vrši funkcije zadružnog saveza odnosno saveza zadruga čija je imovina bila.*

Član 96.

Zadruga, odnosno zadružni savez iz prethodnog člana (u daljem tekstu: podnosilac zahteva), podnosi zahtev za vraćanje imovine pravnom licu kome je imovina preneti bez naknade, odnosno njegovom pravnom sledbeniku (u daljem tekstu: obveznik vraćanja imovine).

U slučaju da se u roku od 60 dana od dana podnošenja zahteva iz stava 1. ovog člana, ne postigne sporazum o vraćanju imovine, podnosilac zahteva može u roku od dve godine od dana stupanja na snagu ovog zakona, odnosno od dana formiranja novoosnovane zadruga, pokrenuti upravni postupak pred nadležnim opštinskim organom.

Protiv prvostepenog rešenja u upravnom postupku može se podneti žalba.

Protiv drugostepenog rešenja u upravnom postupku može se voditi upravni spor.

Član 97.

Ako se imovina iz čl. 95. i 96. ovog zakona ne može vratiti u oblik u kome je prenetu bez naknade podnosilac zahteva ima pravo da traži novčanu protivvrednost imovine ako se sa obveznikom vraćanja imovine ne sporazume da se vraćanje imovine izvrši u drugim stvarima i pravima.

Novčana protivvrednost iz stava 1. ovog člana određuje se prema prometnoj vrednosti imovine koja se utvrđuje propisima o prometu nepokretnosti u vreme vraćanja imovine.

Pošto je zadružna svojina priznata kao ustavna kategorija i ima svog titulara, ovaj oblik svojine ne bi mogao biti predmet privatizacije, nego se može otuđivati jedino po postupku koji je regulisan Zakonom o zadrugama.

Predmet privatizacije dakle ne može biti zadružna svojina zato što ona ima poznatog titulara, a to su zadrugari i zadruge. Bez donošenja posebnog zakona, odnosno bez postojanja posebnog javnog interesa države, koji bi se morao izraziti u tom zakonu, ništa se nije moglo privatizovati.

Zadružna imovina koja je opljačkana ili otuđena bez naknade **od 1953. godine do danas, prema nekim procenama vredi preko 2 milijarde evra, a i danas je predmet otuđenja od mnogobrojnih aktera** : pojedinih stečajnih upravnika i njihove rasprodaje imovine stečajnih dužnika za potrebe svoje apanaže, preko sudova koji odredbe potonjeg Zakona o stečaju (2009) ne proglašavaju nezakonitom po osnovu nesaglasnosti sa odredbom prethodno značajno ranije donetog Zakona o zadrugama (1996), do Republičkog geodetskog zavoda čijim službama Ustav RS (2006) nije dovoljan argument da u Srbiji postoji zadružna svojina i da je kao takvu moraju i uknjižiti ili, pak, Republičke Direkcije za imovinu koja prisvaja i rasprodaje zadružnu imovinu.

U svim pravno uređenim državama trebalo bi da sva imovina preostala posle stečaja ili likvidacije bude vraćena zadružnim savezima da bi sa istom osnivale nove zadruge ili da bi je dali na korišćenje najbližim zadrugama, koje bi pokrivale poslovno područje likvidirane zadruge.

Zadružna imovina neopravdano je izopštena iz restitucije, dok su verske institucije i naslednici fizičkih lica dočekali da barem formalno budu zadovoljeni donošenjem Zakona o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju (2011). Najviše, međutim, zabrinjava zašto zadružni savezi ne traže da EU i druge međunarodne institucije izvrše pritisak na državu Srbiju kako bi se oduzeta imovina zadruga i zadružnih saveza odnosno generacija srpskih zadrugara najzad tretirala ravnopravno sa crkvenom i imovinom drugih fizičkih lica i vratila zadružnom sektoru kao pravnom sledbeniku.

Po **Zakonu o jedinstvenim privrednim komorama (1962)** čak je i sedište nekadašnjeg Glavnog saveza srpskih zemljoradničkih zadruga u Resavskoj ulici, na dva kućna broja 13. i 15. „bez ijedne pare“ preuzela Privredna komora Srbije i nikada ga nije vratila niti ima nameru da ga vrati.

A to je oko 8.600 m² u centru Beograda, što vredí barem 30 miliona evra. U sadašnjim garažama za funkcionere Privredne komore Srbije, nekada su bili podrumi vina i rakije iz zadruga širom Srbije odakle su se snabdevale beogradske kafane i pripremalo piće za

izvoz. Za to vreme Privredna komora Srbije svoju zgradu na Terazijama izdaje pod zakup.

Navedenim Zakonom o obrazovanju jedinstvenih privrednih komora (1962) sve tadašnje granske privredne komore i svi granski zadružni savezi spojeni su u jedinstvene privredne komore po i danas važećem teritorijalnom principu (sreske odnosno regionalne, pokrajinske – republičke i od 2006 - te više nepostojeću saveznu). Tako se imovinski siromašnija ali politički moćnija Privredna komora Srbije, kao novi zakonom natureni gazda, uselila u poslovni prostor Glavnog saveza srpskih zemljoradničkih zadruga. Zadružna imovina preneti je bez naknade i uknjižena kao imovina Privredne komore Srbije, iako njeno tako stečeno "vlasništvo" danas ne može da se podvede ni pod jedan od tri ustavna obilika svojine (privatna, javna, zadružna).

A taj kompleks elitnog poslovnog prostora kupljen je na inicijativu rodonačelnika srpskog zemljoradničkog zadrugarstva profesora Mihaila Avramovića i stečen je znojem i mukom generacija zadrugara koji su od 1895-te odvajali od svojih usta i plaćali članske uloge i članarine. Posle sudskih procesa tokom 1992. i 1993. godine, odlukama Trećeg opštinskog suda i Okružnog suda u Beogradu odbijen je zahtev Zadružnog saveza Srbije da mu se vrati imovina koju je bez naknade tri decenije ranije preuzela Privredna komora Srbije.

Teško je razumeti i činjenicu da imovinom svih štedno kreditnih zadruga zadruga gazduje Agencija za privatizaciju.

Inicijativa za regulisanje pravnog statusa štedno kreditnih zadruga-2006.g.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД

Примљено: 11 APR 2006			
Орг. јед.	Број	Прилог	Предмет

Železnička štedno kreditna zadruga
«1891» a.d. Beograd
B E O G R A D
Gavrila Principa 60
Tel: 011/2685-751
Fax: 011/2642-846
E-mail: ZSKZ@PTT.YU

З.Ор. 674
11.04.2006

REPUBLIKA SRBIJA
Predsedniku Vlade Republike Srbije
Gospodinu Dr Vojislavu Koštunici
B E O G R A D
Nemaњjina 11

PREDMET: Inicijativa za regulisanje pravnog statusa štedno kreditnih zadruga

Železnička štedno kreditna zadruga «1891» a.d. Beograd je osnovana 06.05.1891. godine i neprekidno posluje već 115 godina, preživela je sve ratove i najveću inflaciju u periodu 1990-1993. godine, jedna je od retkih, ako ne i jedina ovakva zadruga koja je opstala i koja i danas vrlo uspešno posluje na zadovoljstvo svojih 50.000 članova – zadrugara.

Novim Zakonom o bankama dat je rok ostalim finansijskim organizacijama da se do 10.decembra 2006. godine transformišu u poslovnu banku ili da prestanu sa radom, u svakom slučaju, da izgube svoj pravni subjektivitet, što znači da će naša Zadruga posle 115 godina uspešnog poslovanja prestati da postoji.

Prema našim saznanjima u toku je donošenje novog Zakona o zadrugama koji treba da bude usvojen u četvrtom kvartalu 2006. godine i čijim odredbama će biti regulisano poslovanje svih zadružnih oblika, znači zadruga i zadružnih saveza, pa prema tome i štedno kreditnih zadruga.

Članom 10. radne verzije Zakona o zadrugama propisano je da se zadruge mogu osnovati kao poljoprivredne, stambene, potrošačke, zanatske, zdravstvene, studentske, omladinske, učeničke, štedno kreditne, kao i druge vrste zadruga za obavljanje delatnosti u skladu sa ovim zakonom.

Kako je dosadašnje poslovanje ostalih finansijskih organizacija, znači i naše štedno kreditne zadruge regulisano Zakonom o bankama, a posle zajedničke inicijative svih ostalih finansijskih organizacija kod Narodne banke Srbije, nadležnih ministarstava i drugih državnih organa, dobili smo od Narodne banke Srbije odgovor koji nedvosmisleno sadrži mogućnost izuzeća poslovanja štedno kreditnih zadruga iz odredaba Zakona o bankama.

Narodna banka Srbije u svom dopisu br. IV/3-134/3 od 06.02.2006. godine navodi:

«Poslovanje drugih finansijskih organizacija po svojoj prirodi, značaju i kompleksnosti, nije uporedivo sa bankama, pa Narodna banka Srbije smatra da nije celishodno istim zakonom uređivati, odnosno postavljati pravila poslovanja i za banke i za druge finansijske organizacije. Trenutno u Srbiji posluje ukupno osam finansijskih organizacija čiji je udeo u bankarskom sektoru zanemarljiv.....»

Ukoliko prevlada mišljenje da je pored banaka potrebno postojanje i drugih finansijskih institucija koje će pružiti određene usluge akcionarima - sitnim preduzetnicima, samostalnim zanatskim radnjama, malim i srednjim preduzećima i fizičkim licima, mišljenja smo da osnivanje i poslovanje takvih institucija, mikrofinansijskih institucija ne treba da bude u nadležnosti Narodne banke Srbije, s obzirom da pravila po kojima posluju takve institucije su malobrojna i nemaju ništa zajedničko sa prudencionim pravilima koja važe za banke. Kontrola ovih institucija zahteva razumevanje njihove specifičnosti, pa se imajući u vidu propise zemalja u okruženju, poverava onim organima koji vrše njihovu registraciju, s obzirom da se kod njih ne kontroliše stanje kao kod banaka, već se kontrolišu isključivo sistemi, i to računovodstveni sistemi, sistemi evidentiranja kredita i sistem upravljanja».

Ministarstvo privrede svojim dopisom br. 023-10-95/2006-02 od 23.02.2006. godine je obavestilo Zadrugu o sledećem:

«Ministarstvo privrede, kao nadležno ministarstvo, u smislu Zakona o ministarstvima, odnosno Projektna grupa za izradu Nacrta Zakona o zadrugama koju je obrazovao Ministar privrede, priprema Nacrt zakona o zadrugama kojim se, pored ostalog, predviđa i mogućnost osnivanja štedno kreditnih zadruga, kao vrste zadruga u skladu sa ovim zakonom, kao opštim zakonom. Takođe, ovim Nacrtom Zakona predviđa se i mogućnost da se posebnim propisom uredi osnivanje i poslovanje pojedinih vrsta zadruga, pa tako i štedno kreditne zadruge kao specifične vrste zadruga koja ima karakteristike finansijske organizacije.»

S obzirom da između usvajanja Zakona o zadrugama (IV kvartal 2006. godine) i isteka roka predviđenog za usklađivanje poslovanja štedno kreditnih zadruga sa Zakonom o bankama (najkasnije do 10. decembra 2006. godine) postoji pravna praznina, odnosno neusklađenost rokova, molimo da se Železničkoj štedno kreditnoj zadrugi omogući:

- Produžavanje roka za usklađivanje poslovanja sa Zakonom o bankama do donošenja Zakona o zadrugama i
- Donošenje odgovarajućeg pravnog akta (posebne odluke ili uredbe) kojim bi se regulisao status štedno kreditnih zadruga i stvorila mogućnost da one nastave sa radom u skladu sa Zakonom o zadrugama.

S poštovanjem,

Beograd, 11.04.2006. godine

Prilog:

1. Dopis Narodne banke Srbije br.IV/3-134/3 od 06.02.2005. godine
2. Dopis Ministarstva privrede br. 023-10-95/2006-02 od 23.02.2006. godine

Direktor Zadruga
Miliwoje Stévanović, dipl. ecc.

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ
ГУВЕРНЕР

K.F-62/06.
бр. IV/3-134/3

Београд, 6.2.2005. године

ШКЗ „ПИРАНА“ А.Д. БЕОГРАД
ЖЕЛЕЗНИЧКА ШКЗ „1891“ А.Д. БЕОГРАД
ШКЗ САМОСТ. ПРИВРЕДНИКА СРБИЈЕ А.Д. БЕОГРАД
ШКО „КОНЗОРЦИЈУМ“ А.Д. ЛЕСКОВАЦ
ШКО „DENARIUS“ А.Д. БЕОГРАД

Поштовани,

Народна банка Србије је 18. јануара 2006. године примила ваш допис, којим „покрећете иницијативу за доношење законских прописа који би регулисали оснивање и рад других финансијских организација“, будући да Закон о банкама не предвиђа даље оснивање и пословање других финансијских организација и прописује да друге финансијске организације основане у складу са сада важећим Законом о банкама и другим финансијским организацијама имају рок од годину дана од дана ступања на снагу новог закона да се трансформишу у банку, односно припоје некој банци или престану са радом.

Такође, изнели сте више разлога за покретање ове иницијативе, између осталог и то да је рад финансијских организација везан за њене осниваче који нису интересантни великом систему банака, које углавном финансирају веће привредне активности и велике пројекте и чије су услуге много скупље, као и то да је малом предузетнику и самосталној занатској радњи лакше да финансијску подршку добије у финансијској институцији у којој и сам као власник учествује.

У вези с тим, истичемо следеће:

Пословање других финансијских организација по својој природи, значају и комплексности, није упоредиво са банкама, па Народна банка Србије сматра да није целисходно истим законом уређивати, односно постављати правила пословања и за банке и за друге финансијске организације. Тренутно у Србији послује укупно осам других финансијских организација чији је удео у банкарском сектору занемарљив.

Народна банка Србије сматра да на финансијском тржишту, поред банака које су у пружању услуга усмерене на велике комитенте, постоје банке усмерене на пружање услуга малим и средњим предузећима, као и грађанима. Управо могућност трансформисања постојећих других финансијских организација, огледа се и кроз могућност њиховог припајања једној таквој банци.

Уколико преовлада мишљење да је поред банака, потребно постојање и других финансијских институција, које ће пружати одређене услуге акционарима - ситним предузетницима, самосталним занатским радњама, малим и средњим предузећима и физичким лицима, мишљења смо да оснивање и пословање таквих институција, микрофинансијских институција на пример, не треба да буде у надлежности Народне банке Србије, обзиром да правила по којима послују такве институције су малобројна и немају ништа заједничко са пруденционим правилима која важе за банке. Контрола ових институција захтева разумевање њихове специфичности, па се имајући у виду прописе земаља у окружењу, поверава оним органима који врше њихову регистрацију, обзиром да се код њих не контролише стање као код банака, већ се контролишу искључиво системи и то рачуноводствени системи, системи евидентирања кредита и систем управљања.

С поштовањем,

Со:
-Министарству привреде РС
-Министарству финансија РС

ДРЕЖИНСКИЧКА
ШТЕДНО-КРЕДИТНА ЗАДРУГА "1891" А.Д.
Бр. 285
13.02.2009
БЕОГРАД
Гаарила Принципа 60 - Тел. 635-788

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ
Број: 023-10-95/2006-02
23. фебруар 2006. године
Београд

ЖЕЛЕЗНИЧКА ШТЕДНО КРЕДИТНА ЗАДРУГА
-директору, господину, Миливоју Стевановићу-

11000 БЕОГРАД
ул. Гаврила Принципа бр. 60

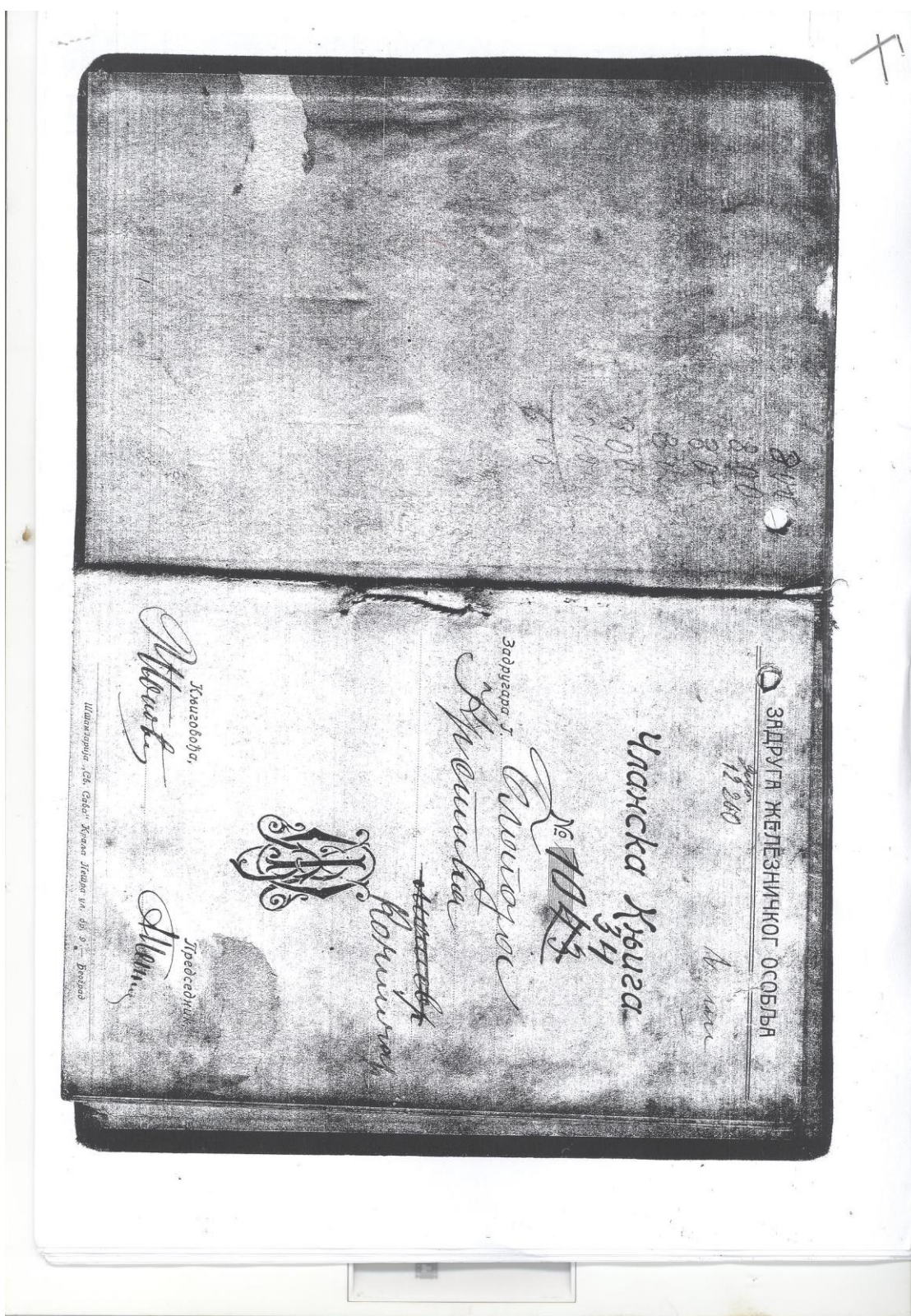
Поштовани господине Стевановићу,

Размотрили смо Вашу иницијативу за регулисање правног статуса штедно кредитних задруга и организација број 305/2 од 15. фебруара 2006. године и, са становишта делокруга овог министарства, обавештавамо Вас о следећем:

Министарство привреде, као надлежно министарство, у смислу Закона о министарствима, односно Пројектна група за израду Нацрта закона о задругама коју је образовао Министар привреде, припрема Нацрт закона о задругама којим се, поред осталог, предвиђа и могућност оснивања штедно кредитних задруга, као врсте задруга, у складу са овим законом, као општим законом. Такође, овим нацртом закона предвиђа се и могућност да се посебним прописом уреди оснивање и пословање појединих врста задруга, па тако и штедно кредитне задруге као специфичне врсте задруге која има карактеристике финансијске организације.

ЖЕЛЕЗНИЧКА
ШТЕДНО-КРЕДИТНА ЗАДРУГА „1891“ А.Д.
Бр. 409
28. 02 2006 год.
БЕОГРАД
Гаврила Принципа 60 - Тел. 625-751

МИНИСТАР,
др Предраг Бубало

ČLANSKA KNJIŽICA ZADRUGARA OD 1915. g. DO 1925. g.

Месец	Преб.	Члански улог		Зажмови			Намирнице			Сат		
		Дур.	Отп.	Дур.	Отп.	Комар.	Дур.	Отп.	Дур.	Отп.		
Х	3	3	3									
IX	3	3	3									
VIII	3	3	3									
VII	3	3	3									
VI	3	3	3									
V	3	3	3									
IV	3	3	3									
III	3	3	3									
II	3	3	3									
I	3	3	3									
	24											
		54										

1918
 896
 Милош

1918 85

Дур.	Отп.	Дрва		Одеж		Обуча		Помоћ за храпу	Укупна	Потпуна
		Дур.	Отп.	Дур.	Отп.	Дур.	Отп.			
<i>неплатица</i>										
<i>Милош</i>										

НАПОМЕНА

Према члану 19 задругних правила, сваки задругар добија на своје име чланску — уложну књижицу, која носи редни број његовог текућег рачуна, за коју плаћа 0-50 дина.

У ту му се књижицу уписују: редовни улози, дивиденда, зајмови и сва његова дуговања задруги као и отплате. Збир свију месечних одбитака, који се налази у последњој рубрици мора бити једнак оној суми, што је задругару задржата од платe за рачун задруге.

Улог сваког задругара служи задруги као залог за ујесту повраћеницу и за остатак задругина потраживања, и на улога се задруга првенствено налађује ако дужник свој дуг не измири, али се тиме не смањује његова одговорност као члана задруге (Гледај чл. 59 правила).

На крају године, мора сваки задругар послати задруги своју уложну књижицу, да му се уведе дивиденда и сва дуговина и потраживања по његовом записуном текућем рачуну.

Ова је књижица лична својина потчиног задругара. Он је не може ни заложити ни продати нити се њоме које друго лице може користити на штету задругара.

Задругар који изгуби књижицу добија дупликат за који плаћа 1 динар.

Narodna banka Srbije je ipak donela 28.12.2006. godine Rešenje G.br.11681 o **oduzimanju dozvole za rad** i Rešenje G.br. 11682 o likvidaciji Zadruga, **na osnovu čega je Trgovinski sud (sada Privredni sud) u Beogradu doneo rešenje o pokretanju postupka likvidacije XIII-L-19/06 od 04.01.2007. godine.** Za likvidacionog upravnika je određena Agencija za osiguranje depozita iz Beograda, ul. Knez Mihajlova br. 2.

Sve štedno-kreditne zaduge zatvorene-u likvidaciji ili stečaju od 2007. g. (pregled sa sajta Agencije za osiguranje depozita u Beogradu)

Železnička štedno kreditna zadruga "1891" a.d, Beograd, u likvidaciji

Adresa: Gavrića Principa 60

Tel: 381 11 6685-751

Poverenik Agencije: Pero Radović

Rešenjem Trgovinskog suda u Beogradu od 04.01.2007. godine otvoren je postupak likvidacije nad štedno kreditnom zadrugom. Nakon obrade svih 30.000 prijavljenih potraživanja i održanih ispitnih ročišta, i procene iznosa neophodnog za isplatu utvrđenih potraživanja, kao i ostalih troškova postupka, uz rezervaciju sredstava, utvrđena je ukupna obaveza u iznosu od oko 315 miliona dinara.

Imajući u vidu raspoloživa sredstva zadruge, kao i da postoji više hiljada utvrđenih potraživanja, dana 09.07.2008. godine podnet je predlog za delimičnu deobu likvidacione mase. Dana 12.12.2008. podnet je predlog za glavnu deobu likvidacione mase. Do kraja 2009. godine isplaćeno je preko 280 miliona dinara po predlogu za delimičnu i glavnu deobu likvidacione mase.

Ukupna likvidaciona masa iznosi preko 300 miliona dinara. S obzirom na ostatak obaveza po osnovu neisplaćenih utvrđenih potraživanja, rezervacija za sporove i troškove postupka, po izmirenju istih projektovani višak likvidacione mase iznosio bi oko 140 miliona dinara. Prepreka za okončanje likvidacionog postupka nad zadrugom predstavlja i nerešen svojinski status imovine zadruge.

Štedno-kreditna zadruga samostalnih privrednika Srbije a.d. Beograd, u stečaju

Adresa: Kreza Milošs 82

Tel: 381 11 3660 691

Poverenik Agencije: Novica Krstić

Rešenjem Trgovinskog suda u Beogradu od 04.01.2007. godine otvoren je postupak likvidacije nad zadrugom.

Nakon izvršenog popisa imovine i sastavljanja početnog likvidacionog bilansa na dan 18.01.2007. godine konstatovano je stanje aktive od oko 70 miliona dinara, dok su obaveze zadruge iznosile preko 102 miliona dinara. Presek bilansa na dan 31.10.2007. godine iznosio je preko 92 miliona dinara imovine i 117 miliona dinara obaveza.

Imajući u vidu da ni posle naplate potraživanja od dužnika zadruga ne raspolaže dovoljnim sredstvima za 100% namirenje poverilaca čija su potraživanja utvrđena, predloženo je pokretanje stečajnog postupka nad zadrugom. Dana 28.11.2007. godine doneto je Rešenje Trgovinskog suda u Beogradu o pokretanju stečajnog postupka.

Sredstva zadruge na dan 26.01.2009. godine iznose preko 100 miliona dinara. U toku 2009. godine izvršena je glavna deoba stečajne mase dužnika i u celosti su isplaćeni poverioci II i III isplattog reda. Izvršena je i odgovarajuća rezervacija sredstava za parnice u toku. Ukoliko dođe do uspešnog unovčenja preostale imovine zadruge, u toku 2010. godine, pristupilo bi se raspodeli viška stečajne mase akcionarima i zaključenju postupka.

Štedno-kreditna organizacija "Denarius" a.d. Beograd, u stečaju

Adresa: Milutina Milankovića 24/b

Tel: 381 11 7114 133, 7114 212

Poverenik Agencije: Radmila Jeremić-Popović

Rešenjem Trgovinskog suda u Beogradu od 08.01.2007. godine, otvoren je postupak likvidacije zadruge. Nakon sačinjavanja početnog likvidacionog bilansa konstatovano je da su obaveze likvidacionog dužnika veće od realne vrednosti imovine, čime su se stekli uslovi za pokretanje stečajnog postupka. Trgovinski sud u Beogradu je 26.10.2007. godine doneo Rešenje o postupku stečaja nad dužnikom.

Imovina stečajnog dužnika je procenjena na oko 77 miliona dinara. Potraživanja prema dužnicima iznose oko 73 miliona. Većina potraživanja odnosi se na preduzeća u okviru EI Niš. Imajući u vidu da je u toku restruktuiranje pomenutih preduzeća, naplata ovih potraživanja trenutno nije moguća.

Obzirom da trenutna novčana sredstva zadruge iznose oko 3 miliona dinara, procenat namirenja poverilaca će zavistiti od unovčenja imovine zadruge i naplate potraživanja od dužnika.

Štedno-kreditna organizacija "AIK VRANJE" a.d. Vranje, u likvidaciji

Adresa: Vranje, Stefana Prvovenčanog 111

Tel: 381 11 3660 658, 381 17 422-617

Poverenik Agencije: Novica Krstić

Trgovinski sud u Leskovcu je dana 20.11.2009. godine otvorio postupak likvidacije nad pomenutom štedno-kreditnom organizacijom.

Nakon popisa i procene imovine dužnika, kao i preduzimanja svih aktivnosti predviđenih Zakonom o stečajnom postupku, utvrđeno je da likvidacioni dužnik raspolaže imovinom od oko 130 miliona dinara, dok za sada nema neizmirenih obaveza prema poveriocima, a ukupne obaveze zadruge do okončanja postupka iznose oko 10 miliona dinara. Projektovani višak likvidacione mase koja se raspodeljuje akcionarima iznosila bi oko 120 miliona dinara.

U toku 2011. godine planirano je unovčenje imovine zadruge (nepokretnosti i vozila) i okončanje postupka do kraja godine.

ZADRUŽNA SVOJINA

Svojina je osnovna društvena, ekonomska i pravna kategorija.

Značaj svojine ogleda se, između ostalog i u tome što se ovaj pravni institut uređuje Ustavom, zakonima i pravilima međunarodnog prava.

Odredbom člana 56. **Ustava iz 1990.** godine država je jemčila **četiri oblika svojine: društvenu, državnu, privatnu i zadružnu**, njihovu ravnopravnost i jednaku pravnu zaštitu.

Tri oblika svojine i to: privatna, zadružna i državna, imale su imenovane titulare, odnosno vlasnike, a samo jedan oblik svojine, društvena svojina, nije imala svog titulara.

Kontinuitet u zaštiti svojine nastavljen je i **Ustavom iz 2006. godine** koji u **članu 86. jemči privatnu, zadružnu i javnu svojinu**. Javna svojina je državna svojina, svojina autonomne pokrajine i svojina jedinice lokalne samouprave. Društvena svojina se pretvara u privatnu svojinu pod uslovima, na način i u rokovima predviđenim zakonom.

Svi oblici svojine su ravnopravni i imaju jednaku pravnu zaštitu i po novom Ustavu. Međutim, iako svi oblici svojine po Ustavu imaju ravnopravan status i jednaku pravnu zaštitu, u našoj zemlji je bilo dosta kršenja ovih načela, što jasno proizlazi iz nekih zakona i uredbi sa zakonskom snagom za čije donošenje nije bilo osnova u Ustavu i zakonu.

Uredbe su akti manje pravne snage i mogu da sadrže neke procesne odredbe i tehnička objašnjenja primene nekih zakonskih odredbi, ali nikako ne mogu da sadrže materijalno pravne odredbe kojima se menja oblik svojine ili ograničava mirno korišćenje imovine. Promena oblika vlasništva nekim drugim aktom, odnosno aktom manje pravne snage nije u skladu sa našim pravnim sistemom, niti sa međunarodnim standardima. **Svojina je pravo koje se štiti Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima**, kojom je propisano da svako ima pravo da poseduje imovinu i da **niko ne sme samovoljno biti lišen svoje imovine. Ovo pravo je uključeno i u Evropsku konvenciju o ljudskim pravima**, ali nije dato tako široko kao u Univerzalnoj deklaraciji. U skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, svojina je relativno, a ne apsolutno pravo, jer je državi dat širok stepen procene u primeni socijalne i ekonomske politike što ima za posledicu mešanje države u pravo na imovinu. Prema tome, državi je omogućeno da zakonima vrši procenu javnog interesa jer je u članu 1 **Protokola uz Konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama** izričito predviđeno da svako fizičko ili pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine i da niko ne može biti lišen ili ograničen u tom pravu **osim u javnom interesu** i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.

Zakonom o privatizaciji Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 38/2001, 18/2003, 45/2005, 123/2007, 123/2007 - dr. zakon i 30/2010 - dr. zakon) predviđen je i detaljno regulisan način i postupak promena oblika društvene svojine, odnosno društvenog kapitala u druge oblike svojine. **Najveći je problem što je privatizacija započeta pre nego što je izvršena procena i razgraničenje između privatne, zadružne i javne svojine.** To je stvorilo zaista velike probleme. Takva situacija je omogućila privilegovanim pojedincima da raspolažu poljoprivrednim i zadružnim zemljištem po niskim cenama što je predstavljalo i veliki podsticaj za korupciju.

Višedecenijsko menjanje oblika svojine zemljišta i pretvaranje iz državne u društvenu i obrnuto, kao i nerazjašnjeni status zadružnog zemljišta, odrazili su se na nejasan status titulara nad zemljištem. Nedefinisan status titulara nad zemljištem otežao je primenu Zakona o restituciji. Naime, da bi se ovaj zakon sproveo bilo je neophodno PRVO utvrditi vlasništvo nad zemljištem, odnosno razgraničiti oblik svojine.

Zakonom o privatizaciji regulisano je da se privatizacija društvenog kapitala može vršiti na više načina ali državna svojina je mogla biti predmet privatizacije samo ako je kapital države bio izražen u akcijama i to prodajom akcija pod konkurentskim uslovima, uz ovlašćenje države kao titulara ovog oblika svojine.

To znači da nepokretnosti u državnom vlasništvu nisu mogle biti predmet privatizacije od strane Agencije za privatizaciju. Nepokretnosti u javnoj svojini mogle su se otuđivati polazeći od tržišne vrednosti nepokretnosti u postupku javnog nadmetanja u smislu člana 6. Zakona o sredstvima u svojini Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 53/95, 3/96 - ispr., 54/96, 32/97 i 101/2005 - dr.zakon), kao i u smislu člana 29. Zakona o javnoj svojini ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011) koji detaljno reguliše postupak procene državne svojine od strane poreskog, odnosno drugog nadležnog organa.

Prirodna bogatstva, dobra u opštoj upotrebi, mreže u javnoj svojini, vodno zemljište i objekti, zaštićena prirodna dobra i kulturna dobra u javnoj svojini ne mogu biti predmet otuđenja. Nabrojane nepokretnosti ne samo da se ne mogu otuđiti, nego se na njima ne može steći pravo svojine održajem, niti se može zasnovati hipoteka ili neko drugo sredstvo stvarnog obezbeđenja. Na prirodnom bogatstvu se može steći samo koncesija ili pravo korišćenja.

U skladu sa članom 72. Zakona o poljoprivrednom zemljištu ("Sl. glasnik RS", br. 62/2006, 65/2008 - dr. zakon i 41/2009), **poljoprivredno zemljište je vrsta dobra od opšteg interesa i nije u prometu.** Prema tome, Agencija za privatizaciju je mogla da privatizuje državni kapital samo ako je izražen u akcijama i udelima, a ne ako se u privrednim, odnosno poljoprivrednim društvima kao subjektima privatizacije nalazi nepokretna imovina države koja nije izražena u akcijama i udelima. **To znači da poljoprivredno zemljište u državnoj, odnosno javnoj svojini nije moglo, niti sada može biti predmet privatizacije, niti može biti predmet otuđivanja od strane Agencije za privatizaciju.**

Međutim, suprotno navedenim zakonskim odredbama **Agencija za privatizaciju je vršila promet poljoprivrednog zemljišta u javnoj i zadružnoj svojini**, iako taj kapital nije bio izražen u akcijama i udelima. **Agencija za privatizaciju je vršila promet zemljišta iako za to nije bila nadležna jer je u skladu sa važećim zakonima poljoprivredno zemljište u javnoj svojini van prometa.**

Privatizacijom poljoprivrednih preduzeća i kombinata kao što su „Ratkovo”, „Srpski Miletić”, „Bački Brestovac”, „Zmajevo”, „Bački Maglič”, „Lovćenac”, „AK Subotica”, „Mali Idoš” i dr., Agencija za privatizaciju nije utvrdila šta čini kapital koji je predmet prodaje, niti je prilikom prodaje izdvajala državno i zadružno poljoprivredno zemljište. Na taj način kupci su nakon privatizacije u Katastru nepokretnosti vršili promenu oblika svojine, odnosno uknjižbu privatnog vlasništva na zadružnoj i državnoj svojini. Služba za katastar nepokretnosti **Republičkog geodetskog zavoda je na osnovu kupoprodajnih ugovora i potvrda Agencije o plaćenju vršila promenu oblika svojine iz javne i zadružne u privatnu svojinu.**

Pored toga, Agencija za privatizaciju po ugovorima zaključenim u privatizaciji nije dovoljno obezbeđivala mere zaštite imovine subjekta privatizacije, blagovremenom kontrolom izvršenja kupoprodajnih ugovora. To je dovelo do propasti tih društava, nezadovoljstva radnika, umanjenja imovine društva, gašenja svih ili nekih delova društva. Ugovori su raskidani tek kada je imovina subjekta privatizacije potpuno devastirana. Sve ovo ukazuje da privatizacija poljoprivrednih preduzeća i kombinata nije dobro sprovedena, odnosno da je privilegovanim pojedincima omogućeno sticanje nekretnina, naročito zemljišta pod izuzetno povoljnim uslovima.

ZEMLJORADNIČKO ZADRUGARSTVO U SRBIJI

Ishodište zadrugarstva uopšte i posebno zemljoradničkog zadrugarstva u Srbiji su porodične zadruge, koje su pravno definisane i uređene Srpskim građanskim zakonikom (1844).

Značaj zemljoradničkog zadrugarstva u Srbiji proizilazi iz tri činjenice:

- za samo godinu dana od osnivanja prve zemljoradničko-kreditne zadruge u Vranovu (1894) na tadašnjoj teritoriji Srbije, u Smederevu je 1895. godine formiran i Glavni savez

srpskih zemljoradničkih zadruga, koji je bio među 11 osnivača Međunarodnog zadružnog saveza (International Co-operative Alliance – ICA) u Londonu (1895) ; i

- zemljoradničke zadruge su danas dominantni oblik zadruga u zadružnom sektoru Srbije (od ukupnog broja zadruga u Srbiji, 67,1 odsto su zemljoradničke).

U periodu od pojave prve zemljoradničke zadruge u Vranovu do početka Prvog svetskog rata (1914) u Kraljevini Srbiji su osnovane 782 zemljoradničke kreditne zadruge Rajfazenovog tipa, sa više od 100.000 zadrugara iz oko 18% ukupnog broja seoskih domaćinstava. – čemu su, pored pored državne kreditne pomoći, doprinela i prva dva zakona o zadrugama.

Razvoj zadrugarstva nastavljen je i u periodu između Prvog i Drugog svetskog rata, posebno u uslovima svetske ekonomske krize (1932) i potpomognut Zakonom o privrednim zadrugama (1937), tako da je u Srbiji (1939) bilo ukupno 3.674 zadruge (1.077 kreditnih, 1.819 nabavno-prodajnih i 751 ostalih).

U periodu posle Drugog svetskog rata, zemljoradničko zadrugarstvo u Srbiji prošlo je kroz pet potperioda promena oblika zadružnog organizovanja:

(1) kolektivizacija i formiranje Seljačkih radnih zadruga (1945-1953) ; (2) reorganizacija Seljačkih radnih zadruga i promovisanje područvljavanja i različitih modela kooperacije u poljoprivredi (1953-1974); (3) transformacija zemljoradničkih zadruga i udruživanje zemljoradnika i radnika u osnovne organizacije kooperanata i radne organizacije kooperanata sa preuzimanjem značajnog dela zadružne imovine koja je tretirana kao društvena svojina u korist poljoprivrednih kombinata; (4) revitalizacija zadrugarstva u skladu sa međunarodnim zadružnim principima, uz ignorisanje povraćaja imovine zadruga oduzete bez naknade u periodu posle 1953. godine i privatizaciju iste u toku postsocijalističke tranzicije (1989-2009); i (5) gašenje 736 zemljoradničkih zadruga protivustavnim stečajevima i „podržavljenje“ njihove preostale imovine prenošenjem iste na raspolaganje Republičkoj direkciji za imovinu (2009-2012) – što je uslovalo značajno smanjenje broja zemljoradničkih zadruga i njihove površine zemljišta u Srbiji

Zemljoradničke zadruge su skoro 160 godina osnovni oblik udruživanja vlasnika sitnih porodičnih poljoprivrednih gazdinstava u Srbiji. One im omogućavaju poboljšavanje konkurentnosti i ekonomskih rezultata koje pojedinačna porodična gazdinstva ne mogu da ostvare u nabavci repromaterijala i sredstava rada za organizovanje poljoprivredne proizvodnje i u plasmanu svojih relativno malih i tržišno neprepoznatljivih viškova poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Pravci razvoja zemljoradničkog zadrugarstva u Srbiji trebalo bi da sistematizuju aktivnosti i mere koje zadružni sektor i država treba da obezbede da bi se zemljoradničko zadrugarstvo u praksi ostvarilo kao ekonomsko-socijalni koncept održivog razvoja porodičnih gazdinstava, poljoprivrede i sela u Srbiji.

Porodična poljoprivredna gazdinstva čine dominantni deo i najslabije organizovane subjekte u poljoprivredi Srbije, koja raspolažu sa pretežnim delom agrarnih resursa ali su usitnjena i nepripremljena sadašnjim i budućim uticajima globalizacije poljoprivrede i liberalizacije trgovine poljoprivredno - prehrambenim proizvodima.

U Srbiji je trenutno registrovano 1.733 zemljoradničke zadruge od kojih je 1.503 aktivno. U 2012. je osnovano 53 novih zemljoradničkih zadruga, što je na nivou

prethodnih godina, ali je istovremeno u stečaju 92, a u likvidaciji 52. Zemljičarske zadruge imaju u Srbiji oko 32.700 zadrugara i više od 100.000 kooperanata.

Trenutno su najveći problemi srpskog zemljičarskog zadrugarstva nerešen status imovine zadruga koja je u najvećem delu u društvenom vlasništvu, što je u suprotnosti sa Ustavom, težak pristup tržištu kapitala zbog nemogućnosti obezbeđenja garancija, ali i težak pristup tržištu zbog postojanja monopola, kao i sve veća siva ekonomija.

Potencijal zemljičarskih zadruga je zapošljavanje 50.000 - 100.000 radnika u narednih 5 godina – pod pretpostavkom da u svojoj državi dobiju iste beneficije koje je država Srbija do sada davala isključivo inostranim investitorima!? Direktn efekat, pored demografskog oživljavanja brojnih opustelih sela, bio bi povećanje vrednosti izvoza iz sektora poljoprivrede za najmanje 50% vrednosti odnosno za dodatnih oko 1,5 milijardi US \$.

Analiza posedovne strukture **porodičnih poljoprivrednih gazdinstava** (PPG) u Srbiji (2012) ukazuje da u njihovom ukupnom broju (628.482 PPG) dominiraju gazdinstava sa manjom veličinom poseda: do 2 ha (46,6%), od 2-5 ha (29,4%) i od 5-10 ha (14,3%); dok je učešće gazdinstava sa posedom od 10 do 50 ha relativno malo (7,3%), uz pojavu i 5.787 tzv. farmerskih gazdinstava sa posedom preko 50 ha (0,9%) – od čega je samo 15 takvih gazdinstava u centralnoj Srbiji (Prilog 1) [35]. To ukazuje na potrebu razvoja zemljičarskog zadrugarstva i udruživanja velikog broja malih PPG, koja u uslovima globalizacije proizvodnje i liberalizacije tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda nemaju perspektivu samostalne proizvodne i tržišne održivosti.

Posebno treba istaći da je u tranzicionom periodu između dva poslednja popisa poljoprivrede smanjen i ukupan broj PPG sa 778.891 (2002) na 628.482 gazdinstava (2012), što nije posledica samo promena u definiciji PPG, već i ekonomske propasti preko 150 hiljada gazdinstava koja su posedovala uglavnom staračka domaćinstva.

Analiza posedovne strukture zemljičarskih zadruga (2012) ukazuje da svega 289 ili 24,1% ukupnog broja naših zemljičarskih zadruga ima i sopstvenu poljoprivrednu proizvodnju, od čega je 44,7% sa posedom do 10 ha i ona poseduju svega 0,6% ukupne poljoprivredne površine raspoložive u ovoj grupi subjekata u našoj poljoprivredi, dok na drugoj strani 104 zadruge (od čega samo 15 u centralnoj Srbiji) ili 36% zadruga sa posedom preko 50 ha raspolaže sa 96,9% poljoprivrednog zemljišta u zadrugnom sektoru poljoprivrede Srbije .

U periodu od donošenja dva zakona o pretvaranju društvene svojine u druge oblike svojine (1991, 1992) zadruge u pravnom prometu nisu mogle slobodno da raspolažu poljoprivrednim zemljištem i drugom „svojom“ imovinom odnosno da tu imovinu stavljaju pod hipoteku, prodaju, menjaju i dr. – i to ne samo u prvom delu tranzicionog perioda, već i posle 2006. godine od kada društvena svojina de jure ne postoji ni u Ustavu Republike Srbije. Zbog toga su zemljičarske zadruge, u odnosu na druge privredne subjekte, bile u nemogućnosti da ekonomski ravnopravno učestvuju u poljoprivrednoj proizvodnji i na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i često dospevale u blokade.

Procenjuje se da je samo deset odsto, odnosno oko 8.500 hektara, upisano u katastar kao zadrugna imovina. U Vojvodini se, recimo, oko 70.000 hektara poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu zadruga vodi kao društvena svojina, dok se u poljoprivrednim preduzećima nalazi više od 130.000 hektara zemljišta u zadrugnoj svojini. Poseban problem predstavlja to što je imovina koja nije vraćena zadrugama ugrožena procesom

privatizacije tih preduzeća. Izlaz iz ovog ćorsokaka, smatraju stručnjaci, trebalo bi potražiti u usvajanju lex specijalisa kojim bi sva imovina koja se sada vodi kao društvena, po automatizmu, bila prevedena u zadružnu. Pri tom se kao primer navodi Slovenija koja je 1992, usvajanjem lex specijalisa, 45 odsto kapitala kompletne prerađivačke industrije koja koristi sirovine iz poljoprivrede, prenela na upravljanje zadružnom sektoru. Ima čak i onih koji tvrde da bi zadružna imovina trebalo da bude obuhvaćena procesom restitucije.

(Anti)Reformski aktuelni Nacrt zakona o zadrugama

U opredeljenju koncepta novog Zakona o zadrugama moralo se poći od odgovarajućih rešenja iz Uredbe Saveta Evropske unije (Council regulation No 1435/2003) Statuta o Evropskoj zadruzi (SCE) i Direktive Saveta (Council direktive 2003/72EZ).

Međutim, za razliku od drugih tranzicionih zemalja u kojima su svi sektori svojine u privredi imali ravnopravni zakonodavni tretman i društveno-ekonomski položaj, u Srbiji će protekla tranziciona decenija ostati zabeležena po izrazitom favorizovanju našeg (ali samo krupnijeg) i posebno inostranog privatnog biznis sektora - na štetu:

- tzv. društvenog sektora koji je bio predmet jurišničke privatizacije u korist finansijera pojedinih (demo) partiokratskih koalicija i opšte devastacije nacionalnih resursa,
- državnog sektora koji je bio i ostao predmet kontinuiranog plena i raubovanja od strane koalicionih partnera na vlasti i
- zadružnog sektora koji je već čitavu deceniju isključenjem iz svih reformskih procesa bio predmet postepene vlasničke i ekonomske „eutanzije“, uz prećutno ili aktivno saučesništvo pojedinih bivših, a i sadašnjih zadružnih funkcionera.

U takvom političkom i ekonomskom ambijentu aktivnost resorno nadležnog Ministarstva ekonomije Republike Srbije, koje već treću godinu i sa dve u međuvremenu formirane *Radne grupe za pripremu Nacrta zakona o zadrugama* - kao tzv. opšteg zakona o zadrugama - trebala bi da radi sve sadašnje i buduće zadrugare i zadružne poslenike.

A da li će se sadašnje i buduće generacije zadrugara žaliti za sadašnjim starim ili radovati sa budućim eventualno novim zadružnim zakonom, osim onih koji su se već obogatili ili se još uvek bogate na rasprodaji zadružne imovine koje su stvarale generacije zadrugara u Srbiji za proteklih 165 godina, vreme će ubrzo pokazati.

Aktuelni *Nacrt zakona o zadrugama* (2010) predstavlja, posle dezintegracije SFRJ, **osmi (!!!) nacrt ili radnu verziju zakona o zadrugama** pripremljenih u Saveznoj Republici Jugoslaviji i Republici Srbiji u periodu od dezintegracije SFRJ (1992) – od kojih je samo jedan nacrt dobio i formu oficijelnog *Predloga zakona o zadrugama* (2002), ali ni on nije razmatran u Skupštini SRJ.

Hronološki, to su sledeći nacrti i predlozi zakona o zadrugama:

1. Nacrt zakona o zadrugama – pripremila Ministarstvo privrede i unutrašnje trgovine SRJ (2002) koji je, posle javne rasprave, prihvaćen na Vladi SRJ kao Predlog zakona o zadrugama i prosleđen u neokončanu proceduru razmatranja i usvajanja;
2. Predlog zakona poljoprivrednim zadrugama – Zadružni savez Vojvodine (2004);
3. Zakon o zadrugama (model) – Asocijacija za žensku inicijativu (2004);
4. Nacrt zakona o zadružnom društvu – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije (2005);

5. Nacrt zakona o zadružnim društvima – Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo AP Vojvodine (2006);
6. Nacrt zakona o zadružnom fondu – Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo AP Vojvodine (2006) i
7. Nacrt zakona o zadrugama – Ministarstvo privrede Srbije (2006).

S obzirom da nijedan od navedenih nacrti odnosno predloga zakona o zadrugama nije usvojen, može se konstatovati da je zadružno zakonodavstvo u protekloj deceniji tranzicionih promena bilo i ostalo na periferiji interesovanja ne samo agrarno-političkog, već i sveukopnog vrlo raznorodnog koaliciono-političkog establišmenta u Srbiji.

Nacrt zakona o zadrugama uglavnom zadržava status *quo*, a u većini odredaba koje njegovi autori neargumentovano afirmišu kao inovativne – predložena rešenja su čak i **nazadnija od aktuelnih** .

Javna rasprava o Nacrtu zakona o zadrugama sprovodila se u periodu od 28. marta 2013.godine do 11. aprila 2013.godine.

Velika većina učesnika javne rasprave je iznosio kritičke primedbe konceptualne prirode, ali i pojediničnih odredaba Nacrta, bez mogućnosti da dobiju odgovor na postavljena pitanja, dileme ili primedbe i da polemišu o sadržaju bilo koje odredbe Nacrta zakona sa predstavnicima predlagača. Jednostavno, članovi Radne grupe nisu želeli ili bili kadri da se suprostave primedbama i predlozima učesnika argumentovane naučno-stručne rasprave i samo su ih beležili bez bilo kakvih komentara i odgovora.

Mnogi učesnici su nezadovoljno komentarisali : *možemo mi ovde da pričamo koliko god hoćemo o tome šta i kako treba regulisati u Zakonu o zadrugama, ali oni (odsutni predlagač) će to da proguraju kako su zamislili bez obzira na osnovanost naših primedbi i predloga za izmenu i dopunu i posledice koje će od toga imati zadružni sektor u Srbiji;*

Konstatacije o pojedinim odredbama Nacrta zakona o zadrugama:

1. Zadržan je u Evropi već prevaziđeni vrlo visoki minimalni broj od 10 osnivača zadruge, budući da je, na primer, u Hrvatskoj potrebno tri a u Norveškoj svega dva osnivača zadruge.
2. Nije dopušteno da, pored fizičkih lica, članovi zadruge mogu biti i pravna lica (udruženja, preduzetnici i drugi privredni subjekti) – što je odavno prisutno u evropskim zadrugama (uključujući i susednu Hrvatsku), čime se i dalje tzv. siva ekonomija u poslovanju preduzetnika i drugih malih i srednjih privrednih subjekata izuzima od uvida i u određenoj meri nadzora zadružnog sektora, a to znači i produžava neloyalna konkurencija od strane tzv. biznis sektora već značajno finansijski oslabljenom zadružnom sektoru u Srbiji.
3. Apsolutno su izostavljeni **kooperanti** kao specifični i vrlo brojni poslovni partneri zadruge, posebno u poljoprivredi.
4. U dosadašnjoj istoriji zadrugarstva (za razliku od biznis sektora) dominirale su karakteristike zadruge kao **društva lica**, a propisivanjem minimalnog osnivačkog uloga na 500 evra predlagač zakona daje primat konotaciji zadruge kao **društvu kapitala**, iako je predlagač eliminisao mogućnost članstva pravnih lica!?
5. Umesto da poboljša i najjednostavnije i najsveobuhvatnije definiše odredbu o delatnostima zadruge sa opšteprihvaćenim međunarodnom i posebno evropskom

formulacijom-*predmet poslovanja zadruga može biti obavljanje svake delatnosti koja nije zakonom zabranjena ili za čije obavljanje nije propisano osnivanje posebnog pravnog lica*, predlagač u pravno nedorečenoj formi uvodi i pojam odavno neophodne **socijalne zadruga** – čije osnivanje i poslovanje, međutim, uslovljava **posebnim zakonom** za tu vrstu zadruga **koji verovatno neće biti donet ni za života generacije naslednika sadašnjih preko 800.000 nezaposlenih potencijalnih zadrugara u tzv. socijalnim zadrugama**.

6. **Nasuprot intenciji svakojakih ograničenja koja zakonodovac nameće samo zadrugama**, drugi oblici preduzetništva kao npr. **preduzetnici** koji su vlasnici **agencija za zapošljavanje** mogu nesmetano da već godinama vršljaju na tržištu rada ne samo čistačica i drugih socijalno i ekonomski neatraktivnih poslova, već i u oblasti obezbeđenja preduzeća, banaka i paradržavnih institucija.

7. Omalovažavajući je i odnos Vlade Srbije i posebno MERR-a kao predlagača Nacrta zakona o zadrugama prema pismu Generalnog direktora Međunarodnog zadružnog saveza (od 31. marta 2010. godine, dostavljeno predsedniku Vlade iministrima četiri resorno najodgovornija sektora: ekonomije i regionalnog razvoja, finansija, poljoprivrede i trgovine, kao i predsednicima nacionalnih teritorijalnih i sektorskih zadružnih saveza - među kojima su i četiri člana Radne grupe za izradu predmetnog Nacrta) o neophodnosti adekvatnijeg **zakonskog definisanja osnivanja i poslovanja štedno-kreditnih zadruga**, koje su prvi oblik zadruga osnovanih u Srbiji pre 165 godina i dominantni oblik zadružnog organizovanja do njihove likvidacije po Zakonu o bankama (2005).

Umesto da kao članica MZS razmotrimo i uvažimo preporuku svetske zadružne alijanse, predlagač je umesto direktnog navođenja štedno-kreditnih zadruga za koje je u aktuelnom Zakonu o zadrugama predviđeno i već **VIŠE OD JEDNE DECENIJE NEISPUNJENO** donošenje posebnog zakona, uneo apsolutno nerazumljivu sintagmu **finansijske institucije** – za koje je takođe predviđeno donošenje posebnog zakona, koji po analogiji sa već istovetnom postojećom a nerealizovanom odredbom verovatno nikada neće ni biti donet.

Tako će zadružni sektor i dalje ostati u čeljustima bankarskog lobija sa zelenaškim kamatama, umesto da se bazira na prikupljanju i plasmanu uloga u štedno-kreditnim zadrugama pod uslovima povoljnijim od onih koji nude poslovne banke i za zadrugare-štediša i za zadruga kao korisnike tako prikupljenih a značajno jeftinijih kreditnih sredstava. Budući da su štedno-kreditne zadruga u protekloj deceniji bile a i sada su **TABU TEMA** i da su protiv njihovog oživljavanja i to u vreme ekonomske krize bili i predstavnici Narodne banke Srbije u već spomenutoj Radnoj grupi Ministarstva ekonomije, postavlja se pitanje da li ta nacionalna bankarska institucija treba i dalje da ima atribut **NARODNA** – budući da svoje delovanje podređuje interesima privatnih lica kao akcionara-vlasnika uglavnom inostranih poslovnih banaka a ne interesima naroda Srbije?

8. Uvođenjem u Zakon o zadrugama Opšteg zadružnog saveza i Fonda za razvoj zadruga (Zadružni fond) i pažljivim praćenjem njihovih nadležnosti može se izvući zaključak da **SUŠTINA PROMENA IPAK USMERENA NA IMOVINU ZADRUGA I ZADRUGARA**. Zadružnom imovinom neće upravljati zadrugari već Zadružni fond u korist zadruga, a to je u Srbiji **déjà vu**. Sve što ima veze sa upravljanjem i finansijama po Nacrtu radi Fond i naravno o svemu obaveštava ministarstvo nadležno za poslove zadruga a saglasnost na kraju daje Vlada. **FOND UPRAVLJA POVERENOM IMOVINOM U ZADRUŽNOJ SVOJINI** .Opšti zadružni savez Srbije otvara poseban račun fonda. Prihodi Fonda ostvaruju se iz donacija,poklona

i od prihoda od upravljanja slobodnim novčanim sredstvima Fonda (čl. 67. st. 4, 5, 6, 7, čl. 80, čl. 81, čl. 82, čl. 83, čl. 84, čl. 85, čl. 86, čl. 87.) Postavlja se pitanje o čemu će onda odlučivati zadrugari?

9. Dalje, već smo naučili da pažljivo čitamo prelazne i završne odredbe svakog zakona, jer se u njima napiše ono što je od svega najbitnije. Dakle, pažljivo čitanje svih 6 strana prelaznih i završnih odredbi (čl. 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124.), što je praktično ceo zakon, dovode do zaključka da je sada bitno razgraničenje i vraćanje zadružne imovine i to: **POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA I GRAĐEVINSKIH OBJEKATA I POLJOPRIVREDNIH OBJEKATA.**

Predloženo je da to uradi Komisija za razgraničenje od 7 članova koju će obrazovati Vlada KAO PRIVREMENO RADNO TELO, na predlog ministarstva nadležnog za poslove zaduga i ministarstva nadležnog za poslove poljoprivrede.

Rešenje koje Vlada na predlog Komisije donese predstavljaće verodostojnu ispravu (kao što je presuda) na osnovu koje se može izvršiti upis u javne knjige o evidenciji prava na nepokretnostima ili registrima nepokretnosti.

Komisija će o svim zahtevima postupati u roku od 60 dana a ukoliko nije u mogućnosti da na osnovu raspoloživih dokaza utvrdi postojanje prava na upis, uputiće podnosioca na postupak dokazivanja pred nadležnim sudom. Ako se podnosilac zahteva ne obrati sudu smatraće se da je odustao od dokazivanja svojih imovinskih prava. Tada je Komisija u obavezi da u roku od 60 dana od dana prijema zahteva predloži Vladi rešenje o utvrđivanju te imovine KAO DRŽAVNE i poveri tu imovinu ZADRUŽNOM FONDU NA UPRAVLJANJE, koje u predviđenom roku Vlada donosi (čl. 119 i 120).

Zadrugari najbolje znaju šta je njihov interes i sami će upravljati svojom imovinom, jer u Srbiji KOZE ČUVAJU KUPUS.

Predloženi Nacrt zakona o zadugama nije u saglasnosti sa preporukama Evropskog parlamenta i suprotan je svim njegovim preporukama, te ga kao takvog treba odbaciti U CELOSTI i pristupiti izradi novog Nacrta koji će biti u saglasnosti sa označenim preporukama i stavovima. Dosta je bilo nakaradnih zakona koji su unuštili gotovo sve što je radilo i uspešno poslovalo u Srbiji. Predloženi Nacrt urađen je samo u korist novih birokratskih struktura koje bi bio dužan da finansira već uveliko osiromašeni zadružni sektor.

REZIME

Urušavanje zadrugarstva Srbije započelo je zamenom izvornog zadrugarstva seljačkim radnim zadugama, a nastavljeno zemljoradničkim zadugama i njihovim „utapanjem“ u „udruženi rad“. Pošto je izgubilo transmisionu ulogu u etatiškom pretakanju novostvorene vrednosti iz poljoprivrede u industriju, ono je prepušteno samom sebi i čudima sopstvene birokratije, koja je tranziciju shvatila kao šansu za ostvarivanje sopstvenih interesa, zbog čega se zadružni principi utvrđeni Zakonom o zadugama, ne ostvaruju.

Umesto ostvarivanjem principa ekonomskog učešća zadrugara, zadružna birokratija je preokupirana prvenstveno sopstvenim učešćem u privatizaciji zadružne imovine. Pored direktora zaduga, koji faktički sami raspolažu osnovnim sredstvima zadruge,

preraspodelom zadružne imovine preokupirani su i funkcioneri pojedinih zadružnih saveza. Radi preraspodele poslovnog prostora.

Bez neposrednog i ravnopravnog upravljanja zadrugara, zadružne organizacije se ne orijentišu na ostvarivanju njihovih ekonomskih, socijalnih, kulturnih i drugih interesa, kako Zakon nalaže, zbog čega se ni mnoge zemljoradničke zadruge ne bave, ili se samo delimično bave zemljoradnjom i razmenom poljoprivrednih proizvoda, za račun i u interesu zemljoradnika. To se, međutim, ne može uspešno ostvarivati bez radnog i poslovnog povezivanja, saradivanja i udruživanja zadružnih organizacija, čemu se, zarad nekih sebičnih interesa, otvoreno ili prikriveno suprotstavljaju rukovodeće strukture pojedinih zadruga i zadružnih saveza, zbog čega je srpsko zadrugarstvo razjedinjeno i krajnje atomizirano, što je u potpunoj suprotnosti sa izvornim zadružnim načelima.

Pošto su poslovno neangažovani, zadružni savezi se ne angažuju ni u obavljanju ostalih Zakonom utvrđenih funkcija. Nema angažovanja na osnivanju novih i unapređivanju postojećih zadruga, ne organizuje se zadružno obrazovanje, informisanje, stručno usavršavanje i naučna istraživanja, ne prate se rad i poslovanje zadružnih organizacija, niti zadružni savezi o tome raspolažu potrebnom dokumentacijom, na osnovu koje bi mogli sagledavati i rešavati probleme zadružnog rada i poslovanja. Zato ni poslovni prostor kojim zadružni savez Srbije i Jugoslavije raspolažu, nije u funkciji zadrugarstva i zadružnih delatnosti, već se izdaje trećim licima, a zakupnina troši na nezarađene plate i nefunkcionalne putne troškove.

Kad nema pravog zadružnog rada, ne može biti ni zadružne saradnje. Zadružni savez Srbije pred državom i međunarodnim zadružnim organizacijama istupa u ime celog zadrugarstva Srbije iako za članove ima samo zemljoradničke zadruge, a s ostalim zadrugarstvima ne saraduje. Njegovi čelni funkcioneri gotovo dve decenije odbijaju inicijativu ostalih zadružnih saveza (potrošačkih, stambenih, računovodstvenih, penzionerskih, omladinskih i studentskih zadruga) za udruživanje u jedinstveni zadružni savez Srbije, radi zajedničkog rešavanja opštih problema zadrugarstva.

Iz ćorsokaka u kojem se našlo zadrugarstvo Srbije može se izići samo ako se združenim snagama okrene pravom smislu svog postojanja i doslednom ostvarivanju izvornih zadružnih načela.

Da li je možda poslednji MINUT, da članovi zadruga i njihovi naslednici, pre nego što DRŽAVA otme i rasproda u bescenje i ovo malo tzv. NERASPOREĐENE ZADRUŽNE IMOVINE što je preostalo, preuzmu sa pažnjom DOBROG DOMAĆINA i preuzmu brigu o sveukupnoj zadružnoj imovini u Srbiji?

Ako mi sami ne znamo kako ćemo to učiniti, potražimo pomoć MEĐUNARODNOG ZADRUŽNOG SAVEZA (MZS). Ona neće izostati, jer nikada i nijednom nacionalnom zadružnom savezu takvu vrstu pomoći međunarodna zadružna alijansa nije uskratila, te zasigurno neće ni Zadružnom savezu Srbije kao pravnom sledbeniku Granog saveza srpskih zemljoradničkih zadruga - koji je bio i jedan od ukupno dvanaest osnivača MZS u Londonu 1895. godine.

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Tokom 2013. godine Učitelj neznalica je organizovao seriju okruglih stolova i drugih društvenih događaja na kojima su razmatrana pitanja od značaja za unapređenje zadrugarstva u Srbiji.

Prenosimo najave ovih razgovora u kojima su postavljena pitanja koja su razmatrana.

PETAK, 13. SEPTEMBAR 2013.

OKRUGLI STO: ZADRUGE – UDRUŽIVANJE FINANSIJSKOG KAPITALA, KAPITALA RADA I DRUŠTVENOG KAPITALA

Zadruga nije jedini, ali je daleko najrasprostranjeniji oblik ekonomskog organizovanja koji pored finansijskog kapitala priznaje i kapital rada i društveni kapital. Međutim, kroz istoriju se često dešavalo da zadruge, koje gotovo uvek nastaju u kriznim vremenima, iz preke potrebe da se pobedi nemaština, s vremenom postaju uspešna i profitabilna preduzeća, koja na različite načine u potpunosti padaju pod kontrolu finansijskog kapitala, napuštaju principe solidarne ekonomije i postaju eksploatatori drugih (neke od najmoćnijih finansijskih institucija na svetu, osnovane su kao zadruge, npr. austrijska Raiffeisen banka).

Da bi se obezbedila i održala ravnopravnost kapitala rada i društvenog kapitala sa finansijskim kapitalom, odnosno da bi se obezbedilo da zadruga, kako unutar sebe tako i prema drugim subjektima, trajno deluje na osnovama horizontalnog upravljanja na kojima je prvobitno uspostavljena, nije dovoljno samo uvođenje principa „jedan čovek – jedan glas“ u skupštini zadrugara. Potrebno je institucionalizovati ravnopravnost tri vrste kapitala u formiranju i funkcionisanju zadruga na način koji bi posebno štitio kapital rada i društveni kapital od manipulativne moći finansijskog kapitala. Smatramo da je u tom cilju najpre potrebno razmotriti sledeća pitanja:

- Kako se u ukupnom kapitalu zadruga iskazuje kapital rada? Neprihvatljivo je da se on vrednuje na osnovu cene najamnog rada, know how, ili drugih oblika „vrednovanja“ rada i radnog iskustva definisanih interesima finansijskog kapitala. Koji bi način vrednovanja i iskazivanja kapitala rada bio prihvatljiv?
- Kakav je odnos zadruga prema kapitalu rada onih radnika koje ona angažuje kao radnu snagu? Da li i ti radnici pored zadrugara imaju pravo odlučivanja u skupštini zadrugara po osnovu kapitala rada?
- Šta je društveni kapital i kako se on vrednuje i iskazuje u osnivačkom kapitalu zadruga?

Ovo su početna pitanja kojima otvaramo seriju okruglih stolova o zadrugarstvu – udruživanju finansijskog kapitala, kapitala rada i društvenog kapitala.

PETAK, 20. SEPTEMBAR 2013.

OKRUGLI STO: ZADRUGE U NAŠEM SVAKODNEVNOM ŽIVOTU

U našim krajevima poljoprivredne zadruga su najpoznatiji oblik zadrugarstva, ali pored zemljoradnika, u zadruga se organizuju i mladi i stari, radnici, potrošači, stanari, zdravi i bolesni, bogati i siromašni. Zadrugarstvo ima mesto u svakom aspektu našeg

svakodnevnog života. U zadruga ulazi slobodan čovek u ravnopravne odnose sa drugim osobama, sa kojima udružuje radni, finansijski i društveni kapital, stvara nedeljivu svojinu i uključuje se u proces staranja, odlučivanja i rada. Zadrugarstvo postavlja društveni aspekt života kao glavni.

U tom okviru istražujemo različite vrste zadruga, njihove teoretske podloge i praktične mogućnosti funkcionisanja. U uvodnom delu okruglog stola predstavimo različite vrste zadruga. To nije konačan spisak svih oblika zadružnog organizovanja, već struktura za diskusiju, uzimajući u obzir da u praksi mnoge zadruga pripadaju više nego jednoj vrsti:

Uslužna zadruga – pokriva različite delatnosti u kojima zadrugari daju usluge drugim pojedincima i preduzećima. Uslužna zadruga može pružati jednu vrstu usluga, poput zdravstvenih, knjigovodstvenih, majstorskih, ili može okupljati različite vrste delatnosti, od profesora, lekara i advokata do fizičkih radnika, kao što je to bio slučaj u Norveškoj devedesetih godina. U ovu vrstu uključujemo i omladinske i studentske zadruga.

Proizvodna zadruga – zadruga koja proizvodi različite vrste proizvoda i prodaje ih na tržištu. U ovu kategoriju spadaju i poljoprivredne i zanatske zadruga.

Distributivna zadruga – okuplja različite proizvođače radi brendiranja, plasiranja i distribucije njihovih proizvoda.

Potrošačka zadruga – okuplja pojedince i/ili preduzeća radi smanjenja troškova potrošnje na kućnom i poslovnom nivou.

Stambena zadruga – može biti proizvodna zadruga, kada proizvodi stambene objekte i prodaje ili daje u zakup stanove, ili uslužna zadruga, kada se bavi održavanjem stambenih zgrada, ili potrošačka zadruga, kada okuplja ljude radi smanjenja troškova izgradnje.

Štedno-kreditna zadruga – uključuje članove kroz plaćanje članarina, koji od zadruga dobijaju raznovrsne finansijske usluge, poput socijalnog i zdravstvenog osiguranja i pomoći, ili povoljnih kredita. Zadruga može i da investira sakupljena sredstva u druge različite usluge za zadrugare, kao što su odmarališta ili banje.

PETAK, 4. OKTOBAR 2013.

PROJEKCIJA I RAZGOVOR: OBLICI EKONOMSKE DEMOKRATIJE

“Zadruga su samo jedan od oblika registracije profitnih preduzeća”, kaže Milan Medić, saradnik Instituta za ekonomsku demokratiju iz Zagreba, na početku radionice koju je održao 16. aprila prošle godine u Zagrebu. Nastojeći da “se razbije romantična predstava o zadrugama kao o savršenom, ili poželjnom obliku registracije koji bi mogao sam po sebi riješiti proturiječna kapitalističkog načina organiziranja tržišta i proizvodnje”, Medić dalje ističe da “same po sebi one ne nose nikakvo veće rješenje, same po sebi one su zanimljiv oblik organiziranja preduzeća (...) sredstvo ostvarivanja socio-ekonomskih i kulturnih potreba zadrugara”. Ako odbacimo romantične predstave, spremni smo za razgovor o tome šta zadruga JESU i kakve nam mogućnosti otvaraju iskustva ekonomske demokratije koja postoje i razvijaju se širom sveta. Da li su zadruga “samo” oblik organizovanja radi ekonomske delatnosti, ili način života?

O ovim pitanjima razgovaraćemo nakon projekcije delova radionice o direktnoj demokratiji Milana Medića, u kojoj su predstavljena iskustva ekonomske demokratije u različitim zemljama Južne Amerike i Evrope.

PETAK, 11. OKTOBAR 2013.

OKRUGLI STO: ZAŠTO UDRUŽIVANJE?

Seriju okruglih stolova o zadrugarstvu pokrenuli smo tragajući za odgovorom na katastrofalnu ekonomsku situaciju i politički sistem koji ju je stvorio, a koji počiva na atomizaciji društva. Razmatrali smo različite vidove ne samo zadružnog organizovanja, već uopšte udruživanja ljudi na principima ekonomske demokratije, uz ravnopravan tretman finansijskog kapitala, kapitala rada i društvenog kapitala (ova se načela mogu ugraditi i u preduzeća organizovana kao društva sa ograničenom odgovornošću, čak i u akcionarska društva koja posluju van berze, sa određenim ograničenjima raspolaganja akcijama). Dosadašnji razgovori doveli su nas do zaključaka o brojnim prednostima ovakvog udruživanja u odnosu na pojedinačno „snalaženje“, ali i do pitanja da li se interes za udruživanje na principima ekonomske demokratije iscrpljuje u doskočici da je snop teže prelomiti nego jedan prut?

Liberalna demokratija, sa svim svojim „sistemskim“ propisima o sprečavanju sukoba javnog i privatnog interesa, kontroli finansiranja političkih partija, pristupu informacijama od javnog značaja, tenderima i javnim nabavkama, i dalje je sistem koji, štiteći privatnu svojinu praktično po svaku cenu, na sve strane generiše nepotizam, korupciju, trgovinu uticajima, brojne druge još neimenovane forme nametanja partikularnih, privatnih, porodičnih, klanovskih i klasnih interesa čitavom društvu. Radi zaštite ovih interesa i poretka koji im garantuje dominaciju, guši se i diskvalifikuje čak i javni govor o tome da je društvo nešto više od zbira pojedinačnih interesnih grupa. Ukoliko se u ovakvom sistemu udruživanje u zadruge i druga slična preduzeća redukuje na: „Zajedno smo jači!“, onda će sistem ostati netaknut, čak i ako su načela ekonomske demokratije unutar naših preduzeća u potpunosti i dosledno primenjena.

Iako nije sporno da ekonomska demokratija, kao dogovor među ljudima, može da postoji u bilo kom obliku preduzeća, zadrugarstvo se kao forma preduzetništva izdvaja po tome što funkcioniše po principu nedeljive svojine (što se odnosi i na kapital rada i znanja), tako da su nedeljivi i interesi, uspeh ili neuspeh, i dobit. Zadruge stvaraju višak dobara i višak/više prava nad kojima je vlasništvo i autorstvo takođe zajedničko i nedeljivo. Do sada je više puta dokazano da mogu uspešno funkcionisati i u kapitalizmu i u socijalizmu. Uprkos tome što se većina stanovnika bivše Jugoslavije slaže da im je bilo bolje u vreme samoupravljanja i društvene svojine, ipak, kada se postavi pitanje o formiranju zadruge, najčešće pitanje koje se može čuti je – zašto bih ja odvojio svoju privatnu imovinu i uneo je u nešto gde moje ekskluzivno vlasništvo nad unetim prestaje da postoji?

Zbog čega se udružujemo? Da li samo zato da bismo opstali u sadašnjem sistemu, ili pored toga hoćemo i da gradimo drugačije društvo?

PETAK, 18. OKTOBAR 2013.

OKRUGLI STO: ZADRUGARSTVO I DRUŠTVENA SVOJINA

Ovaj okrugli sto održava se u okviru seminara posvećenog Borisu Kidriču i Edvardu Kardelju "Društvena svojina i samoupravljanje: da li je moguće društvo bez države?"

Prošlog petka na okruglom stolu ZAŠTO UDRUŽIVANJE? bavili smo se ličnim motivima pojedinaca za udruživanje. Na osnovu zaključaka sa prethodnih okruglih stolova, glavni problem udruživanja smo postavili na sledeći način: „Uprkos tome što se

većina stanovnika bivše Jugoslavije slaže da im je bilo bolje u vreme samoupravljanja i društvene svojine, ipak, kada se postavi pitanje o formiranju zadruga, najčešće pitanje koje se može čuti je – zašto bih ja odvojio svoju privatnu imovinu i uneo je u nešto gde moje ekskluzivno vlasništvo nad unetim prestaje da postoji?“ Ispostavilo se da radnici danas ovo pitanje ne postavljaju iz pukog cinizma. Višedecenijsko temeljno i sveobuhvatno razaranje pojima i prakse zajedničkog života društva koje je bilo titular društvene svojine i garant samoupravljanja, kroz rat i privatizaciju, ubijanje i pljačku, dovelo je do dobrog nepoverenja da je bilo kakva zajednička inicijativa ostvariva i da iz nje nećemo izaći opljačkani, proterani...

Razaranje društvene svojina i samoupravljanja započelo je na državnom nivou, u vreme kada je ideologija koja je konstituisala društvenu svojinu i samoupravljanje bila na vrhuncu. Neposredno posle Drugog svetskog rata počinje paralelna izgradnja srednje klase, na koju su upozoravali Milovan Đilas i drugi. Sledeće generacije te srednje klase, odgajene u državnim institucijama, sa osećanjem stečenog prava, ali bez iskustva Drugog svetskog rata, NOB-a, revolucije i predratne eksploatacije, će vremenom ideološki razbiti obaveze prema tom iskustvu, a braneći svoje interese, promovisaće ideje privatnog autorstva i svojine kroz kampanju za oslobađanje i višestranački sistem. Tu novu ideologiju će kasnije prihvatiti i radnici, zabrinuti zbog krize i raspada političko-ekonomskog sistema. Kroz ovaj proces proizvedena je ključna ideološka razlika – privatno je „prirodno“, zajedničko je „ideološko“, odnosno „veštačko“. Ova konzervativna, kontrarevolucionarna pretpostavka, bazirana na rodbinskom i plemenskom okupljanju oko „svojih“, kroz praksu nasleđa, i to ne samo imovine već i poslovnih i političkih veza, čaršijskog statusa itd, podmetnuta je kao pretpostavka za odgovornost i napredak, i omogućila najveću pljačku u istoriji ovih prostora. Već trideset godina se pljačka ono što je stvoreno „ideološki“ i „veštački“.

Međutim, naše razočaranje i nepoverenje u mogućnost udruživanja, i naša istovremena nostalgija za društvenom svojinom i samoupravljanjem, deo su isključenja, a ne odgovor na njega. Možemo li da konstituišemo odgovor i dogovor?

Nikome više ne treba dokazivati da je „privatnost“ ideološki konstrukt u službi isključenja. Takođe, braniti bilo koji pojam „našeg“, koji postavlja granicu oko određenog broja ljudi po bilo kom kriterijumu – porodičnom, etničkom, nacionalnom, državnom, verskom, klasnom, ekonomskom, rodnom itd. – je već šovinizam.

U Ustavu iz 2006. godine jedini trag koji je ostao od zajedničke i nedeljive svojine, svojine koja obuhvata kapital rada i znanja, je zadrugarstvo. Da li zadržana svojina danas može da posluži da se rekonstruiše pojam društva i pojam svojine, da bi se omogućilo postojanje društvene svojine? Da li bi skup svih zadruga konstituisao društvenu svojinu? Kako da takav skup konstituiše dosledno principu nedeljivosti?